



Die Gaste

Sayı: 34 / Kasım-Aralık 2014

3 Sempozyum '14 Açılış Konuşmaları

Sylvia LÖHRMANN
Şule KAYA
Prof. Dr. Ute KLAMMER
Dr. Çiğdem BOZDAĞ
Dr. Aysun ÖZDEMİR

6 Sempozyum '14 I. Oturum/Göçmen Çocuklarının Dil Durumu

Dr. Christoph GANTEFORT
Dr. Almut KÜPPERS
Dr. phil. M. Latif DURLANIK
Prof. Dr. Hans H. REICH

9 Sempozyum '14 II. Oturum/İkinci Dil Olarak Almanca Öğretim Uygulamaları ve Okulöncesi Eğitim

Prof. Dr. Ernst APELTAUER
Prof. Dr. phil. Johannes MAND

11 Sempozyum '14 III. Oturum/ Alman Eğitim Sistemi ve Erken Yaşta Dil Desteği ve Okulöncesi Dil Edinimi

Prof. Dr. Elmar SOUVIGNIER
Prof. Dr. Claudia RIEMER

13 Yetişkinler Soruyorlar, Çocuklar Yanıtıyorlar

İmdat ULUSOY

Aslında sorun büyüklerde: Onlar küçüklere yeterince kulak vermiyorlar, onları iyi gözlemlemiyorlar, kısacası yanı başlarındaki bu fırsatı göz ardı ederek bunun değerini bilemiyorlar.



Almanya'nın Gündemi

Federal Almanya'nın göreceli olarak uzun süreli ilk ve tek gündem maddesi Irak, Suriye ve IŞİD oldu. Sanılanın aksine, Almanya'da IŞİD gündemi, Musul'un IŞİD tarafından ele geçirilmesiyle başlamadı. Yılın ilk aylarında "Ortadoğu'da terörün yeni adı IŞİD" başlıklarıyla haberler Alman medyasında yavaş yavaş gündeme girmeye başladı. IŞİD fenomeni, Selefiler'in Almanya çapında başlattıkları Kuran dağıtımıyla birlikte ve yan yana ilerledi.

IŞİD'in Musul'u ele geçirmesi ve ardından Yezidi bölgesine yönelmesiyle birlikte dünyanın gündeminin ilk sırasına yükselen IŞİD fenomeni, Almanya'nın gündeminde de yükselişe geçti. ABD'nin Ağustos başında IŞİD hedeflerine yönelik bombardımanının ardından Almanya'da da IŞİD saldırılarının mağdurlarına "insani yardım" yapılması tartışılmaya başlandı. Bir süre sonra "insani yardım" tartışması Kuzey Irak Kürdistan Yönetimi'ne "askeri yardım" tartışmasına dönüştü.

1 Eylül günü Savunma Bakanı Ursula von der Leyen ve Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'in düzenledikleri basın toplantısında, Steinmeier,

"IŞİD terör örgütünün Irak'ın ötesinde bir yaşamsal tehdit niteliği taşıdığını" söylerken, aynı zamanda Iraklı Kürtlere silah yardımı yapma kararı alındığını açıkladılar.

Gönderilecek silahlar ilk etapta şu kalemlerden oluşuyordu: Milan tipi 30 tanksavar, 500 tanksavar füzesi, 8 bin G3 piyade tüfeği, 8 bin G36 piyade tüfeği, 40 makineli tüfek, 10 bin el bombası, 4 bin kask ve kurşun geçirmez yelek. Sevkiyatın maddi değeri 70 milyon euroyu bulacağı bildirildi.

12 Eylül'de, Alman hükümeti bir süredir kendisine "İslam Devleti" adını veren IŞİD'i terör örgütü olarak ilan etti ve Almanya'daki faaliyetlerini yasakladı.

28 Eylül'de, Alman ordusu Kuzey Irak'tan gelen peşmergelere Bavyera Eyaleti'nde eğitim vermeye başladı.

13 Ekim'de, Yeşiller Partisi Meclis Grup Başkanı Katrin Göring-Eckardt, *Süddeutsche Zeitung* gazetesine açıklamada, bir BM misyonu gündeme gelirse, Alman Ordusu'nun da terör örgütü IŞİD'e karşı misyona katılmak üzere hazır olması gerektiğini dile getirdi. Almanya Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier ise, Suudi Arabistan

ziyaretinde, Alman kara birliklerinin Suriye'ye gönderilmesini kesin bir dille reddetti.

29 Ekim'de, Almanya İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere, IŞİD'le mücadelede Almanya'ya özel bir sorumluluk düştüğünü belirtti. Tahminlere göre Almanya'dan Suriye'ye giderek IŞİD saflarında savaşa katılan 450 kadar gencin bulunduğu işaret eden Bakan, haftalık *Stern* dergisine yaptığı açıklamada, "Alman savaşçılar, çözmemiz gereken çatışmaların bir parçası" diye konuştu. "Bu gençlerin büyük bir kısmı bu ülkede doğdu. Bizim okullarımıza, bizim camilerimize, bizim spor kulüplerimize gittiler. Onların radikalleşmelerinden biz sorumluyuz. Almanya'nın, dünyaya terörün bu ülkeden yayılmaması için kahreden bir görevi ve yükümlülüğü bulunuyor." dedi.

Federal Hükümeti kaygılandıran unsur 450 kişinin IŞİD'e katılması değil, IŞİD'e katılan bu 450 kişinin daha sonra Almanya'ya dönerek ülke içinde önemli bir "tehdit" unsuru haline gelme olasılığıydı.

IŞİD fenomeni bu şekilde gündemdeki yerini korurken, bu kez "Se-

"Göçmen Çocuklarında Dil Durumu ve Dil Edinim/Öğrenim Sorunları" Sempozyum '14

» Sayfa 3-12



lefilere Karşı Holiganlar" adıyla neo-nazi gruplar 24 Ekim'de Köln'de protesto gösterisi düzenlediler. Böylece IŞİD tehdidi, dışsal ve uzak bir tehdit olmaktan çıkarak, Almanya'nın içine taşınan "yakın tehdit" olarak algılanmaya başlandı.

SOL PARTİ (Linke.)

İLK KEZ BAŞBAKAN ÇIKARIYOR

Kasım ayının ilk gündemi ise, Sol Parti'nin (Linke.) Federal Almanya tarihinde ilk kez bir eyalette başbakanlığı alma olasılığı oldu.

CDU-SPD koalisyon hükümetinin iktidarda olduğu Thüringen eyaletinde 14 Eylül'de yapılan eyalet parlamento seçimi SPD'nin ve FDP'nin oy kaybıyla sonuçlanırken, seçimden en kârlı çıkan parti AfD (Almanya İçin Alternatif) ile CDU oldu.

Seçimde %6,1 oy kaybeden SPD, CDU'yla koalisyon yapmanın ağır fatu-

	2014		2009	
	Oy Oranı	Mv.	Oy Oranı	Mv.
CDU	%33,5	34	%31,2	30
Linke.	%28,2	28	%27,4	27
SPD	%12,4	12	%18,5	18
AfD	%10,6	11	-	-
Yeşiller	%5,7	6	%6,2	6
NPD	%3,6	-	%4,3	-
FDP	%2,5	-	%7,6	7
Piraten	%1,0	-	-	-

rası karşısında Linke. ve Yeşiller'le koalisyon kurabileceklerini açıkladılar. Bu açıklama, bir yandan DDR'nin ortadan kaldırılışının 25. yılında ilk kez Linke.'nin bir eyalette başbakanlığı almasının önünü açarken, diğer yandan başta Federal Almanya Cumhurbaşkanı Joachim Gauck olmak üzere tüm eski DDR muhaliflerinin muhalefetine yol açtı.

Asıl tartışmayı tetikleyen olay ise, Cumhurbaşkanı Joachim Gauck'un, "Eski Doğu Almanya rejimini yaşamış olan ve benim yaşlarımda olanların böyle bir gelişmeyi kabul etmesi kolay değildir. Thüringen'de başbakanı çık-

racak olan parti insanları ezen ve zulmeden eski Doğu Almanya devlet partisi SED'den ne kadar farklı düşünüyor? Biz ona güvenebilir miyiz?" sözleri oldu. Partiler üstü ve tarafsız olması gereken cumhurbaşkanının böylesi bir açıklama yapması, Federal Almanya tarihinde de bir ilki oluşturdu. Böylece Federal Almanya'da cumhurbaşkanlığının tarafsızlığı ilkesi tartışma konusu haline geldi.

Bu gelişmeye rağmen, SPD üyelerinin Kırmızı-Kırmızı-Yeşil koalisyonu için görüşmeleri başlaması yönünde oy kullanmaları, Thüringen eyaletinde Sol Partiden Bodo Ramelow'un Eyalet Başbakanı olmasına kesin gözüyle bakılmasına yol açtı.

DEMİRYOLU MAKİNİSTLERİNİN GREVİ

Makinistler Sendikası (GDL), %5 ücret artışı ve hafta sonu çalışma süresinin 1,5 saat azaltılması talebiyle 18 Ekim'de yapılan 50 saatlik grevin ardından 5-9 Kasım tarihleri arasında ikinci grevini başlattı.

Alman medyası demiryolu makinistlerinin grevine sempatiyle bakmanın ötesinde saldırgan bir tutum takındı. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*'da çıkan bir yazıda, "Makinistler, devlet şirketi çalışanı oldukları için daha güçlü bir konumda ve ne yazık ki görünüşe göre bu güç onları daha da düşünce-sizce davranmaya teşvik ediyor. Bu grevin, üretim sürecini kesintiye uğratarak ülkenin diğer işletmelerine nasıl zarar vereceği umurlarında değil." yorumu yapıldı. *Berliner Morgenpost* gazetesi de, "Tüm dünyanın bir kez daha gözlerini Berlin'e çevirdiği ve 25 yıl önce duvarın barışçıl bir biçimde yıkılışını anan bir dünya metropolü gördüğü bir hafta sonu olacaktı bu grev. Dünyanın dört bir köşesinden iki milyon ziyaretçi bekleniyor başkentte. Aslında mutlu bir gün bu. Fakat anlaşılın, bu vesileden yararlanarak mümkün olan en büyük zararı vermeyi planlayanlar var: Alman

Makinistler Sendikası. Bu haliyle grevin bir terbiyesizlik olduğunu söylemek lazım." yorumuna yer verdi.

KİRA ARTIŞ ORANININ SINIRLANDIRILMASI

Federal hükümet kira artışını önleyecek yasa tasarısı üzerinde anlaşta. Adalet Bakanı Heiko Maas'ın (SPD) hazırladığı yasa tasarısına göre, bir konut yeniden kiraya verildiğinde kira bedeli bölgedeki kira ortalamasının en fazla yüzde 10 üzerinde olabilecek. Kira zammı ise dört sene içinde en fazla yüzde 15 olabilecek. Yeni inşaat yatırımını engellemek için yeni ve modernize edilen binalar bu uygulamadan muaf tutulacak.

Yasa tasarısı emlakçı komisyonuna da yeni bir düzenleme getiriyor. Emlakçılar kim siparişi verirse, komisyonu ondan alacak. Mevcut uygulamaya göre emlakçılar komisyonu genellikle kiracıdan alıyordu. Yeni yasa tasarısına göre siparişi ev sahibi veriyse, emlakçı komisyonunu kiracı değil, ev sahibi ödeyecek. Emlakçılar ayrıca bir evi birden fazla kişiye sunamayacak.

YOKSULLUK SINIRI

Almanya'da her 6 kişiden biri yoksul ya da yoksulluk sınırında.

Federal İstatistik Dairesi'nin açıkladığı 2013 yılına ait verilere göre, Almanya'da yoksulluk tehdidi ile karşı karşıya olanların sayısı yaklaşık 13 milyon dolayında. Bu, nüfusun yüzde 16,1'ine karşılık geliyor.

Bekarlar için 979 euroluk aylık gelir yoksulluk sınırı olarak baz alınıyor. Araştırmada, 14 yaşın altında iki çocuklu bir ailede ise aylık 2 bin 56 euroluk gelir sınırı olarak kabul edildi.

Özellikle düşük ücretli işlerde çalışanların, tek başına çocuk büyütenlerin, uzun dönemli işsizlerin ve göçmenlerin yoksulluk riski ile karşı karşıya bulunduğu dikkat çekiliyor.

DIE GASTE

İKİ AYLIK TÜRKÇE GAZETE

TÜRKISCHE ZEITUNG

ERSCHEINUNGSWEISE: ALLE ZWEI MONATE
Unentgeltlich

ISSN 2194-2668

Herausgeber: Initiative zur
Förderung von Sprache und
Bildung e.V. (IFSB)

DİL VE EĞİTİMİ DESTEKLEMEK
İÇİN İNİSİYATİF e.V.

YAYIN SORUMLUSU (VİSDP):

ENGİN KUNTER
(Frankfurt Üniversitesi)

YAYIN KURULU/REDAKTION:

ENGİN KUNTER
(Frankfurt Üniversitesi)

GÜLDEN GÜNGÖR
(Frankfurt Üniversitesi)

OZAN DAĞHAN
(Duisburg/Essen Üniversitesi)

MICHAEL JOOS
(Darmstadt Üniversitesi)

NERİMAN ORMAN
(Marburg Üniversitesi)

SİNEM ULUTAŞ
(Marburg Üniversitesi)

Posta Adresi:
Postfach 16 02 36
60065 Frankfurt/Main

İnternet Adresi:
www.diegaste.de

e-Posta/e-Mail:
diegaste@yahoo.com

Banka Bilgileri:
IBAN: DE8930050110100546
8796
BIC: DUSSEDDXXX

Dizgi/Layout: Die Gaste
Baskı/Druck: Hürriyet-Deutschland

İÇERİK

Almanya'nın Gündemi	1	Sylvia Löhrmann, Şule Kaya
Sempozyum '14	3	Prof. Dr. Ute Klammer, KMK Daimi Tem.
Açılış Konuşmaları	4	Dr. Çiğdem Bozdağ, Dr. Aysun Aydemir
I. Oturum –	6	Dr. Christoph Gantefort
Göçmen Çocuklarının	6	Dr. Almut Küppers
Dil Durumu	7	Dr. phil. Mehmet Latif Durlanik
Die Gaste'nin Sempozyum Sunumu	8	Prof. Dr. Hans H. Reich
II. Oturum – İkinci Dil Olarak Almanca Öğretim Uygulamaları ve	9	Die Gaste
Okulöncesi Eğitim	10	Prof. Dr. Ernst Apeltauer
III. Oturum – Alman Eğitim Sistemi ve	11	Prof. Dr. phil. Johannes Mand
Erken Yaşta Dil Desteği ve Okul Öncesi Dil Edinimi	12	Prof. Dr. Elmar Souvignier
Yetişkinler Soruyorlar Çocuklar Yanıtlıyorlar (I)	13	Prof. Dr. Claudia Riemer
"Der Mensch ist, was er isst"-II	14	İmdat Ulusoy
I. Dünya Savaşı Kitapları	15	Asuman Öktem
Karikatür Krizi	16	Kitap Tanıtımı
Birileri Tuvaletin Nasıl Yapılacağını Öğretiyor!	16	Die Gaste/Haber

Sempozyum Açılış Konuşmaları



Sylvia Löhrmann
NRW Eğitim Bakanı

NRW Eyaleti Eğitim Bakanı olarak sempozyumunuza en iyi dileklerimi iletmek istiyorum.

Sempozyumunuza katılmaktan ve konuşmaktan çok mutlu olurdum. Ama planlanmış diğer yükümlülüklerim nedeniyle ne yazık ki katılmam mümkün olmadı.

Die Gaste'nin, "Göç Kökenli Çocukların Dil Durumu Ve Dil Edinimi/Öğretimi Sorunları" gibi önemli bir konuyu ele alması büyük bir katkıdır. Eminim ki, şimdi ilginç bilimsel sunumlar dinleyeceksiniz ve araştırmaların güncel durumunu öğreneceksiniz.

İzin verirseniz, konunun ağırlık noktasına ilişkin bazı değerlendirmeler yapacağım.

Eğitim Bakanı olarak benim için iki nokta merkezi niteliktedir: 1. Göç kökenli çocukların "eğitim dili"ni desteklemek ve 2. Göçmen çocukların köken dillerini geliştirmek.

Eğitim dili, herhangi bir okulda bilgi edinmek için gereklidir. Bu "yüksek" dil, bilim, medya, siyaset ve elbette eğitim kurumlarında resmi olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle eğitim dilini öğrenme, akademik ve mesleki başarının anahtarıdır. Buna paralel olarak, göç kökenli çocukların köken dilleri desteklenmelidir. Köken dili konusunda NRW deneyimi iyi bir örnektir. NRW'de sadece "Türkçe" köken dili eğitimi alan 57.000 öğrenci bulunmaktadır ve 12 lisede "Yabancı Dil Olarak Türkçe" dersi verilmektedir. Toplam olarak 600 öğretmen "Yabancı Dil Olarak Türkçe" ve "Köken Dili Olarak Türkçe" öğretmenlik sertifikası almıştır.

Biz NRW'deki bu durumdan özellikle gurur duyuyoruz. Çokdilliliğin desteklenmesi ve zenginleştirilmesi Eğitim Bakanlığı'nın gündeminin en üst sırasında yer almaktadır. Bakanlık bünyesinde köken dili öğretiminin (HSU/*Herkunftssprachenunterricht*) niteliksel gelişimiyle ilgili bir çalışma grubu oluşturuldu. Benim görüşüme göre, göç kökenli çocukların ve gençlerin dil eğitimindeki temel yol, eğitim dilinin ve köken dilinin eşzamanlı olarak desteklemekten geçmektedir.

Bu bağlamda, bu çerçevedeki çalışmalarınız ve üstlendiğiniz sorumluluk için sizlere teşekkür etmek istiyorum ve etkinliğiniz için başarılar diliyorum.

En içten saygılarımla

Sylvia Löhrmann
NRW Eğitim Bakanı



Şule Özkaya
T.C. Essen Başkonsolosu

Değerli konuklar,

Öncelikle sempozyumu düzenleyen *Dil ve Eğitimi Destekleme İçin İnişiyatif Derneği*'ne ve *Die Gaste*'ye teşekkür ederim.

Bu sempozyum bizi Almanya'da yerleşik Türk toplumunun karşısındaki en önemli sorunun akademik çevrelerin, uzman ve aydınların bilimsel ve entelektüel birikimlerinden yararlanarak irdelendiği bir platform oluşturmaktadır.

Göçmen toplulukların eğitimleri ve anadili öğrenimleri toplumsal ve kültürel boyutlarıyla geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Türk ve Alman bilim dünyasında değerli katılımcıları bir araya getiren sempozyumun uluslararası niteliği de önem taşımaktadır.

Dil konusu, çocukların eğitiminden yetişkinlerin iş bulmalarına, toplumsal konumdan anavatanla ilişkilerine kadar bir çok konuyu ilgilendiren önemli bir sorun alanı olarak belirleyicidir.

Sorun, sadece yaşanan ülkenin dilini öğrenmekle de sınırlı değildir. Yeni kuşaklara anadillerini öğrenme ve kullanma konusunda fırsat eşitliği tanınmalıdır. Esasen bir dil öğrenmek bir başka dili öğrenmeyi kolaylaştırır. İkidilli yetişmek küreselleşen dünyada büyük bir zenginliktir. Çünkü ikidillilik kişilerin dünyaya bakış açısını, ufku genişletmekte, donanımlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamaktadır.

Üç yıl önce Türkiye ile Almanya ilişkilerinde yeni bir sayfa açan 1961 tarihli anlaşmanın 50. yılını kutladık. Artık Almanya'da doğan dördüncü ve hatta beşinci kuşaklardan söz etmekteyiz. Bugün Almanya'daki Türkler toplumsal yaşamda etkin biçimde yer almaktadır. Ekonomi, siyaset, bilim, kültürel ve spor alanlarının yanı sıra, devlet dairelerinde de, ve hatta yönetim kademelerinde Türk kökenli göçmenlerin sayısı hızla artmakta ve başarıları öne çıkmaktadır.

Almanya'nın en büyük eyaleti olan ve en fazla Türk nüfusunun yaşadığı KRV'de toplumsal yaşama katılım üzerine yapılan bir ankette, Türk kökenlilerin yarısından fazlasının etkin biçimde sivil toplum hayatına katıldığını göstermekte ve ayrıca gönüllü görev ve sorumluluklar taşıyarak toplumsal görev üstlenmede istek ve çaba gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Almanya'ya işgücü göçü bu ülkenin toplumsal ve kültürel yapısını derinden etkilemiş, çok kültürlü bir toplumsal yapının dinamikleri oluşturulmuştur. Almanya'daki göçmen topluluklar kültürel zenginliğin yanı sıra farklı kültürel özelliklere hoşgörü ve saygıyla yaklaşımın değişkenlerini oluşturmuştur.

Bugün gündemdeki konu uyum sürecidir. Uyum politikalarının akılcı bir zeminde tartışılması, beraber yaşam ilkesi uyarınca, başta eğitim ve istihdam olmak üzere tüm alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması gerekir. Bu çerçevede geçen 50 yılda uygulanan eğitim ve uyum politikalarına özeleştiriyile yaklaşılmalı, ancak geleceğe dönük olarak iyimser ve yapıcı anlayışımızı da korumalıyız.

Almanya'da yaşayan göçmen kuşakları temsil eden gençlerimizin özgün girişimleriyle hayata geçirilen bu sempozyumun uyum konusunda çaba gösteren tüm paydaşların ve özellikle karar veren kişilerin yararlanabileceği somut sonuçlar getirmesini bekliyoruz.

Sempozyumlar dizisinin önümüzdeki yıllarda da başarıyla sürdürülmesini diler, hepimize içten sevgiler ve saygılar sunar ve sempozyum süresince başarılı çalışmalar dilerim.





Prof. Dr. Ute Klammer
Duisburg-Essen Üniversitesi Rektör Yard.

Duisburg-Essen Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ute Klammer gönderdiği video mesajında şunları belirtti:

"Dil edinimi konusunun bizim çabalarımız ve üniversitemizle çok iyi bağdaştığını düşünüyorum. Bu inisiyatife, yıllardır bu ve buna benzer

etkinlikler düzenlediği için müteşekkirim.

Duisburg-Essen Üniversitesi, İkinci Dil Olarak Almanca ve Yabancı Dil Olarak Almanca, fakat aynı zamanda göçmen dilleri konusu uzun bir geleneğe sahiptir. Burada bu konuya ilişkin birçok etkinlikler düzenlenmektedir. Ben, bu konunun halen çok güncel olduğunu düşünüyorum.

Bizler, göçmen öğrencilerin, göçmen üniversite öğrencilerinin potansiyellerinden söz ediyoruz, fakat genellikle en büyük potansiyellerinden biri olabilecek olan dilin, anadilinin algılandığı kadar iyi gelişmediğini görüyoruz. Bu, üniversite öğrencilerinin ve elbette çocukların da kullanamadıkları dillerinin daha iyi bir destekle işlevsel hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu üzüntü verici bir durumdur, çünkü dil kültürel yaşamın büyük bir hazinesini ve çokdillilik gerçek bir artı değerini oluşturmaktadır.

Biz, üniversitemizde öğrenim gören öğrencilerimizin dil yeterliliklerini geliştirmek için çalışıyoruz ve aynı zamanda geleceğe yönelik ola-

rak üniversitemizin dil merkezi kapsamında daha fazla göçmen dillerinin sunulması da söz konusu olmaktadır.

Fakat genellikle geç kalınmakta ve çocuk yaşta anadili/birinci dil doğru öğrenilemiyorsa, diğer dilleri öğrenmekte zorluklarla karşılaşmaktadır. Ve bu nedenle, bugünkü etkinliğin göçmen çocuklarında dil edinimi konusuna ithaf etmesinden ötürü mutluyum. Ben kendim de bunu yaşıyorum, ikidilli yetişen bir torunum var. Eğer çocuklar erken yaşta birden fazla dili öğrenmeye yönelik desteklenirse, bu büyük bir hazine oluşturur.

Sizleri, bütün dekanlık adına içtenlikle yeniden selamlıyorum.

Ne yazık ki, Berlin'de olacağım için katılmıyorum.

Sizlere, verimli tartışmalar ve ortaya çıkacak olan bulguları kendi iş alanınızda da işlemenizi diliyorum."

KMK Daimi Temsilciliğinin Sempozyum Mesajı



Almanya'da yaşayan göçmen kökenli insanların sayısı giderek artmaktadır. 2005 yılında bu sayı 14,8 milyonenken, 2012'de yapılan son sayımda bu rakamın 16,2 milyona ulaştığı saptanmıştır.

Eğitim alanında bu rakamlar, demografik gelişmeler nedeniyle daha yüksektir. Bu gelişmeler genelde toplumumuzu ve özelde ise eğitim kurumlarımızı, üstünde özellikle durmamız gereken bir takım yeni sorunlar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Ancak bu durum, aynı zamanda yeni fırsatlar da yaratmaktadır.

Göçmen kökenli insanların eğitim durumu sonuç alacak şekilde iyileştirmek KMK (Eğitim Bakanları Daimi Konferansı) için önemli bir konudur. Burada, göçü bir potansiyel olarak kabul etmek konusunda bir kanaat mevcuttur. Göçmenler arasında birçok yetenekli insan bulunmaktadır. Biz bu çeşitliliği bir zenginlik olarak kabul ediyor ve bu zenginliği toplumumuza kazandırmaya çalışıyoruz. Bu nedenle, fırsat eşitliğini sağlamak, çocukları ve gençleri desteklemek eyaletlerin en öncelikli konularından biridir. Buradan hareketle, iyi bir temel eğitim ve özellikle de yeterli Almanca dil bilgisi, okulda, meslek yaşamında ve toplum içinde başarılı olmanın temelini oluşturmaktadır. Elbette ki, bu konu sadece göçmen kökenli çocukları ilgilendirmemektedir. Bizlere düşen, bütün gençlerin potansiyellerini destekleyip, yeteneklerini ortaya çıkarmaktır.

Eğitim yoluyla uyumun gerçekleştirilmesi konusunda, hepimizin ulaşmayı amaçladığı hedefe varamadığımızı 2014 Eğitim Raporu açıkça ortaya koymaktadır. Göçmen kökenli çocukların eğitimde genel ortalama fırsat eşitliğine yaklaşabilmeleri için daha büyük bir çaba gösterilmesi gerektiğinin farkındayız. Ancak, elde edilen başarılar da mevcuttur:

- PISA araştırmaları sürecinde sosyal kökenle öğrencilerin başarısı arasındaki bağlantı azalmış, göçmen kökenli çocukların okuldaki başarılarının 2000 yılı araştırmasına göre sürekli olarak ve gözle görülür şekilde artmıştır.

- Okulu bitiremeyen ya da düşük başarı derecesiyle mezun olan öğrencilerin sayısı azalmıştır.

- Abitur yapanların sayısı, göçmen kökenli

öğrenciler de dahil olmak üzere artmıştır.

- Göçmen kökenli öğrencilerin yeterlilik dereceleri, göçmen olmayan öğrencilerin yeterlilik düzeyine yaklaşmıştır.

- Göçmen kökenli gençlerin okuma yeterlilikleri belirgin olarak iyileşmiş ve yine göçmen olmayanlarla aralarındaki fark azalmıştır.

Yine de, ulaşılan başarılarla memnun olduğumuzu söylememiz mümkün değildir. Hala çok az sayıda göçmen kökenli öğrenci yüksek okula gidebilecek dereceyle mezun olmakta; meslek eğitimi yapmakta veya üniversiteye devam edebilmektedir. Çoğunluğun bir mezuniyet belgesi ve meslek eğitimi bulunmamaktadır. Eyaletler yıllardır, hem mevcut yetki alanları içinde, hem de KMK kapsamında birlikte, ana okulundan başlayarak, ilkökul, ortaöğretim ve öğretmenlik de dahil olmak üzere meslek eğitimleri konusunda göçmen kökenli çocukları özellikle desteklemek için büyük çabalar sarfetmektedirler.

Ancak, eğitim ve öğrenimde, ve bundan daha önemlisi başarılı bir okul geçmişine sahip olmada, olanaklardan eşit faydalanabilmek için, öğrenim ve iletişim dili olarak Almancaya hakim olmanın temel olduğu konusunda kesin bir görüş birliği bulunmaktadır. Almanca eksiği olan çocukların desteklenmesi nasıl tartışılmazsa, ana okulu ve okullardaki öğretmenlerin de aynı şekilde bu görevi yerine getirebilecek şekilde desteklenmeleri gerektiği açıktır.

Bu konuda ilk muhatap anne ve babalardır. Okul, meslek eğitimi ve iş hayatındaki fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla ebeveynlerin de katılımı vazgeçilmezdir... Burada önemli olan, ebeveynlerin Alman öğretimi ve meslek eğitimi sistemine ve yardım olanaklarına çekilerek, bunları anlamalarını sağlamaktır.

Almanca öğrenmenin yanısıra, göçmen kökenli kişilerin anadillerinin de Almanya'da saygınlığının kabulü ve okul yaşamına uygun şekilde dahil edilmesi de bir o kadar önemlidir.

Anadili çocuğun sosyalleşmeye başladığı ilk dildir. Bu dilde çocuklar, düşünmeye ve tasarlamaya başlar, isteklerini, düşüncelerini, hoşnutsuzluklarını vs. açığa vururlar. Dil, çocuğun kimliğinin bir parçasıdır ve kimlik gelişiminin de

temelidir. Anadilin tanınması ve desteklenmesi, aynı zamanda çocuğun kimliğine ve kişiliğinin bir bölümüne saygı duyulması ve değer verilmesi anlamına gelmektedir. Pek çok yayında, iyi bir anadili bilgisinin, göçmen kökenli çocukların öğrenim dili yeteneklerinin gelişmesine olumlu katkı yaptığına vurgu yapılmaktadır.

Bu nedenle eyaletler, çokdilliliğin desteklenmesi kapsamında farklı yöntemlerle, göçmelerin dillerinin okul kapsamında giderek daha fazla dikkate almaktadırlar. Örneğin bu, anadili dersinin yabancı dil dersi seçeneklerine dahil edilmesi ya da okulların çeşitli kültürlerarası açılım projeleri şeklinde olmaktadır.

Eğitim Bakanları Daimi Konferansı'nın bir kaç faaliyet alanına değinmeye izin veriniz. 2013 yılında Eğitim Bakanları Daimi Konferansı "Okulda ve Yuvada Kültürlerarası Eğitim" önerisini güncellemiştir. Berlin'de Mayıs 2014'te, kültürlerarası araçların katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Burada, alınacak kararların uzmanların bilgisine sunulması ve ortak önerilerin nasıl uygulanacağını tartışılması amaçlanmıştır.

Bugünkü sempozyumda sizler, göçmen kökenli çocukların dil durumu ve dil eğilimi/öğrenimi sorunlarını irdelleyeceksiniz. Eğer kabul ederseniz, bu toplantıdan çıkan sonuçlar eyaletlerin eğitim bakanlıklarına iletilecek bir belge olacaktır.

Göçmen kökenli çocukların ve gençlerin eğitim durumlarının kalıcı olarak düzeltilmesi için eğitim alanında daha fazla yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Göçmen kökenli öğretmenlerin, rehberlerin ve eğitimcilerin oranını ve eğitime yönelik uyum ve destek arzını arttırmadığımız sürece, bizlerden bekleneni yerine getirmemiz mümkün değildir. Burada bütün katılımcıların farkında olması gereken şey, uyuma bağlı sorunların yalnızca eğitim sistemiyle değil, tüm toplumun katılımıyla üstesinden gelinebileceğidir.

Sizlere bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar ve verimli ve ilginç bir sempozyum diliyorum.

Heidi Weidenbach-Matter
Eğitim Bakanları Daimi Konferansı Daimi Temsilcisi

Mercator-İPM Araştırmacısı Dr. Çiğdem Bozdağ, kendisinin dilbilimci olmadığını, iletişim ve medya konularında çalıştığını söyleyerek başladı. Konuşmasını şöyle sürdürdü: "Benim görüşüme göre, ikidilliliğin, yani çokdilli düşünmenin göç kökenli çocukların kimlik oluşumunda merkezi öneme sahiptir. Almanya'da yaşadığım sekiz yılda ikidillilik benim yaşamımda çok önemli rol oynadı. Sınırlı bir dille yeni bir yerde yaşamaya alışmak bazı zorluklar getiriyor. Elbette başlangıç her zaman zordur. Örneğin yetişkin biri için ve çocuk yuvasındaki çocuklar için yeni bir dil edinmek başlangıçta zordur. İyi ya da kötü kendini anlatamamak, daha da kötüsü hiç anlaşılacak insanı korkutuyor. İnsan kendisini çaresiz hissediyor, sinirleniyor."

Dr. Çiğdem Bozdağ, lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında yapmıştır. Bremen Üniversitesi'nden medya kültürü üzerine yüksek lisans yapmış ve Ocak 2013'te Bremen Üniversitesi'nde doktora çalışmasını tamamlamıştır. Tezinde Fas ve Türk diasporalarının internet sitelerini ve bunların etnik toplulukların oluşumundaki rollerini incelemiştir. Kadir Has Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmaktadır.

Zaman içinde Almanca'yı biraz daha öğrendiğini belirten Dr. Bozdağ, giderek kendisini daha iyi anlatabildiğini, bunun da yaşadığı toplumda güvende olduğu duygusunu, bir aidiyet duygusunu yarattığını belirtti.

"Yıllar geçtikçe günlük yaşamımda kullandığım değişik dillerin benim kendimi algılamamda etkili olduğunu fark ettim. Giderek Alman-Türk arkadaşlarımla çok fazla karışık bir dil konuşmaya başladım. Gittikçe Almanya'daki göçmenlerin ve çocukların bizim *Deukisch* dediğimiz bir *Misch-Masch* dili konuşmalarının nedenini

daha iyi anladım. Dil, dünyayı yorumlamak ve kişi olarak kendimizi temsil etmek için bizim birincil iletişim aracımızdır. Karışık dil, değişik kültürlerle göndermeler yapılmasına yol açan göç kökenli insanların melez kimliğinin bir ifadesi olarak da yorumlanabilir."

1,5 yıl önce Türkiye'ye dönme kararı verdiğinde Almanca dil becerisini kaybetmekten korktuğunu belirten Dr. Bozdağ, "Bu dili kaybetmek demek, yaşamımın bir parçasıyla olan bağımlıyı yitirmek demektir. Bu korku, bir çeşit, başka bir ülkeye göç edildikten sonra anadilini kaybetme korkusuna benzer." diyerek sözlerini sürdürdü.

İstanbul'da Mercator-İPM araştırmacısı olarak çalışmasının kendisi için bir şans olduğunu belirten Dr. Bozdağ, "İstanbul'un sokaklarında dolaşırken Almanca konuşma duysam hala dönüp bakıyorum. Bu bana aşinalık duygusu veriyor. Tıpkı Almanya'ya göç ettikten sonra Türkçeye aşına olmama benziyor." diye konuştu.

"Bugün dil becerileri nerede ve nasıl ediniyor?" sorusunu sorarak konuşmasını sürdüren Dr. Bozdağ, göçmen çocuklarının dil becerilerini geliştirmelerinde ailenin, çocuk yuvalarının ve okulun önemli olduğunu, ama *medyanın* dil becerisinin gelişmesinde merkezi bir role sahip olduğunu vurguladı.

"Medya kullanımı için dil becerisi ilk önkoşuldur. Eğer dili yeterince bilmiyorsanız, o ülkedeki medyayı sınırlı olarak takip edebilirsiniz. Öte yandan içinde bulunulan toplumdaki gelişmeler, kültür ve siyaset hakkında bilgi edinmek için medyayı takip etmek gerekir. İkinci olarak, medya, gayri resmi bir eğitim aracıdır, yani diğer kültürlerle kurulan bir köprüdür. Üçüncüsü, medya kullanım alışkanlığı, pek çok göç kökenli insanlar için kendi melez kimlikleri ve kendi çok-

gelecekte de göç kökenli çocukların "eğitimde kaybedenler" olmasına artık tahammül edemeyiz. Ve tam da bu nedenle, eğitim politikasında bir dönüşüme, bir paradigma değişimine ihtiyacımız vardır.

Bildiğiniz üzere, yıllar önce yapılan birçok bilimsel ampirik araştırmalar kanıtlamıştır ki, başarılı bir ikidillilik çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Bu nedenle göçmen çocuklarının daha iyi bir eğitim şansı için doğal ikidilli dolayısıyla çokdilli desteklenmesini talep ediyoruz. Bu şu anlama gelmektedir; aile ortamında Almanca'nın yanında anadilinin de özel olarak göz önünde bulundurulması ve sahip olduğu değer verilmesidir.

Bizler doğal çokdilliliği ciddiye alırsak, göçmen dillerini okul/eğitim dili olarak sunulmasını ve çokdilli ders olanaklarını yetkin hale getirmemiz gerekir. Bu konuda farkında olmamız gereken, çokdilliliğin Almanya'da artık bir normalite olduğudur, altı yaşın altındaki çocukların üçte birinin göç kökenli çocukların oluşturduğu. Eğer gerçekten ciddi düşünüyorsak, anadili öğretmenlerinin dolayısıyla kökendili öğretmenlerinin göç kökenli çocukların sayısal durumuna göre düzenlemeli ve artırılmalıdır. Fakat yıllardır kökendili öğretmenlerin sayısında bir artış olmadığı gibi bazı bölgelerde azalmaktadır.

Birkaç yıl öncesine kadar yeniden ve yinelenerek şöyle denildi: "Sizler Almanya'dasınız ve burada Almanca konuşmak zorundasınız!" ya da göçmen ebeveynlere "Çocuğunuz öncelikle Almanca öğrenmeli!" şeklinde ifadelerle Türkçe dersleri bir yük olarak gösterildi. Bazı bölgelerde öğrencilerin teneffüste anadillerini konuşma yaşı bile getirilmeye çalışıldı. Ve böylece, danış-



Dr. Çiğdem Bozdağ
Mercator-İPM Araştırmacısı

dillilikleri değişik kültürlerden gelen medyayı kullanım tarzıyla ortaya çıkan bir bileşimdir, bunun bir yansımasıdır. Bu nedenle, bana göre, göç kökenli çocukların dil durumunun geliştirilmesi için medyanın rolü dikkate alınmalıdır."

"Dil, kesinlikle entegrasyon, kültürlerarası diyalog ve bu toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşmaları için bir anahtardır. Dil becerisi, göç kökenli insanların kendilerine güven açısından, topluma katılımları ve kendilerini bu toplumun bir parçası olarak hissetmeleri açısından önemlidir. Ancak melez kimliklere bakıldığında, kültürlerarası medya kullanımı pratiğinin, yani günlük çokdilliliğin önemi gözönüne alındığında, entegrasyonun sadece Almanca diline dayandırılması eksik bir yaklaşım değil midir? diye soran Dr. Bozdağ, köken dilinin düzeyinin önemli olduğunu, insanların kendi anadillerini unutma korkusu yaşamamaları gerektiğini, ikidillilik/çokdillilik ile entegrasyon kavramının birlikteliğinin düşünülmesi gerektiğini belirterek konuşmasını sonlandırdı.



Dr. Aysun Aydemir
TGD Başkan Yard.

Sözlerime başlarken, her ne kadar provakatif olarak algılanan, fakat tamamen haklı ve doğru bir tezi ortaya koymak ve savunmak istiyorum. Şöyle ki, Alman okullarındaki göç kökenli çocuklara yönelik dil desteği başarısız olmuştur. Özellikle 2011 PISA araştırmasının açıklanmasının ardından göç geçmişi olan gençlerin Almanca dil yetersizliğinin olduğunu dinlemek zorunda kaldık. Bir çoğumuz, bu ve buna benzer söylemlere alıştık.

Ve her yerde, nerede dil desteği söz konusu oluyorsa, çokdillilik dahil edilerek, dil desteğine ihtiyaç duyan çocukların dil yetersizliğinin tek nedeninin çokdillilik olduğu gösterilmektedir. Genellikle sözde "eksik ve yetersiz" çocukların destek gereksinmelerinden söz edilmektedir ve bunun sonucunda sayısız tasarımlar geliştirilmektedir. Ayrıca federal eğitim bakanlıklarının 70'li yıllardan günümüze, çokdilli çocukların eğitime katılımlarını iyileştirmeye yönelik kararnamelelerini de katabiliriz, ancak olumlu değişimler, dolayısıyla kanıtlanabilir gelişmeler halen beklenmektedir. Biz burada sadece küçük iyileştirmeler kaydedildiğini görebiliyoruz. Bizler

mamıza gelen aileler tedirgin bir biçimde doğru olanın ne olduğu ve çocuklarıyla hangi dili konuşmaları gerektiğini bilmek istediler. Bizim üzerinde durarak söylediğimiz, annenin ya da babanın hangi dili daha iyi biliyorsa, çocukla da o dili konuşmalarıydı. Bunun yanı sıra, çocukların altı yaşına kadar doğal bir biçimde iki veya daha fazla bir dili öğrenebileceklerini, okulda sunulan anadili derslerinin bir yük olmadığını ve bunun bir zenginlik anlamı taşıdığını ailelere anlattık.

Kuzey Ren Vestfalya Türk Veli Dernekleri Federasyonu olarak en az üç dilde iyi bir yeterliliğin olacağını savunuyoruz:

1. Anadili (korunması gerekli bir hazine),
2. Yaşadığımız ülkenin dili (Almanca) ve
3. Dünya dili İngilizce.

Aileler, öğretmenler ve tüm eğitim ve öğretim alanında çalışan herkese düşen görev, erken yaşta doğal ikidillilik ve çokdillilik için çaba harcamalıdır.

Okul ve eğitim politikası geliştirilmeli ve değiştirilmelidir. Geçerli olmayan yapı, sistem, müfredat ve kavramlar kökten reforme edilmelidir. Yetkililer bu konuları düşünmelidir.

Artık çokdilliliği bir sorun olarak algılamayalım, gerçek gerçeklikte olduğu gibi, bu bir şanstır!

Sözlerimi tanınmış bir Türk atasözüyle bitirmek istiyorum: "Bir lisan, bir insan. İki lisan, iki insan".

Dr. Aysun Aydemir, Dortmund'taki Heisenberg Lisesi'nde okudu. 1992'de Dortmund Teknik Üniversitesi'nde ortaokulda kimya ve matematik öğretmenliği bölümünü bitirdi. Alman Dili ve Edebiyatı alanında doktora yaptı. Şu anda Dortmund Ebeveynler Derneği'nin başkanlığını (DO-TEV), Kuzey Ren Vestfalya Ebeveynler Derneği Federasyonu Başkan Yardımcılığı'nı (FÖTEV), Kuzey Ren Vestfalya Türk Federal Birliği yönetim kurulu üyeliğini (TB-NRW) ve eğitimi için TGD Başkan Yardımcılığı'nı yapmaktadır.

I. Oturum

Göçmen Çocuklarının Dil Durumu

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Hans H. Reich (Koblenz-Landau Üniversitesi) – Dr. Christoph Gantefort (Köln Üniversitesi),
Dr. Almut Küppers (Mercator-IPM Araştırmacısı) – Dr. phil. Mehmet Latif Durlanik (Hamburg Üniversitesi),
Ozan Dağhan (Die Gaste)



Prof. Dr. Hans-Joachim Roth gelemediğinden yerine **Dr. Christoph Gantefort** sunumunu yaptı. Genel olarak BISS (*Dil ve Yazı Yoluyla Eğitim*) programını tanıtan Dr. Gantefort, bu program çerçevesinde *Förderschulverbund*'un oluşumunu, programın amaçlarını ve uygulama alanlarını anlattı.

BISS programının Amerika'dan gelen, çokdilliliği desteklemeyi amaçlayan yeni bir akım olduğuna dikkat çeken Dr. Gantefort, kendi çalışmalarına da örnekler sundu. Program çerçevesinde özellikle yazılı dili geliştirmek için farklı modüllerle çalışıldığını, okuma ve anlamının geliştirilmesinin amaçlandığını, destekleme kapsamında BISS projesine paralel olarak yürütülen araştırma programı sayesinde tanı, destekleme ve uzmanlaşma alanlarında yeni yeni araçlar elde ettiklerini sözlerine ekledi.

Dr. Gantefort, öğrencilerin Almanca'nın yanı sıra, eğitim dili olarak ana dillerinin desteklenmesi yoluyla her iki dilin de bilgi ediniminde kullanılabilir araçlar haline ge-

tirilmeye çabaladığını ve amaçlarının okuma akıcılığının ve teknik yazı yetisinin alfabe öğrenme aşamasında geliştirilmesi ve ardından okuma ve anlama kabiliyetlerinin her iki dilde de geliştirilmesi olduğunu bildirdi.

Başlangıçta 3 KOALA okuluyla çalışmaya başladıklarını, çok dilli okuma yazma ediniminde geniş çaplı deneyimlerin olduğunu ancak alfabe düzeyi aşıldıktan sonrasına ilişkin sürekli taleplerle karşılaştıklarını, bu alanda hem öğrencilerin, hem de öğretmenlerin daha başarılı bir düzeye ulaşmak istediklerini belirtti.

BISS projesi ve KOALA programının tasarımlarını karşılaştıran Dr. Gantefort, KOALA programını, birinci ve ikinci dilde eğitim dili düzeyindeki dilsel yetinin geliştirilmesi ve köken kültürünün kabul görmesi olarak değerlendirdi.

"Dil, hikaye anlatımı, deneyimlerin aktarımı vb. alanlarda bir araçtır. Bu nedenle. Dersler de tek bir dil üzerinden, sadece Türkçe ya da Almanca gerçekleşmek zorunda değil. Önemli olan öğrencilerin genel dilsel bilgilerini bilgi oluşumu ve anlamı için kullanabilmek ve bu noktada bütün dilsel bilgilerini kullanabilmeleri."

Program içinde gerçekleşen dilötesi stratejilerine örnek veren Dr. Gantefort, SuS (*Schüler unterrichten Schüler*) ile ortaklaşa yaptıkları bir

çalışmada ilk dili aynı olan çocuklarla bir metin üzerine çift dilli olarak fikir alışverişi gerçekleştirildiğini, ancak ardından yazıya dökülme aşamasında sadece tek bir dilin, örneğin Almanca'nın kullanıldığını, bir metnin Almanca yazılmasından sonra metin üzerine gerçekleşen konuşmaların çift dilli yapıldığını veya bir dilden öbürüne birlikte çevirdiklerini, bu yöntemi kavram oluşturma ve geliştirme konusunda da kullandıklarını, bu şekilde dilsel tüm kaynaklarını kullanıma açtıklarını bildirdi. Derslerde metinlerle nasıl daha verimli çalışılabileceğinin öğretildiğini, stratejiler geliştirildiğini ve bunların öğretmenlerin denetiminde çocuklara uygulattırıldığını belirtti.

Gantefort araştırmaların yazın dilindeki yeti üzerinde çokdilli aile ortamının etkisi, birinci dilin geliştirilmesinin zihinsel gelişime etkisi ve zihinsel gelişim için kültürel eşitliğin önemi yönünde devam ettiğini belirterek sözlerini tamamladı.

Dr. Christoph Gantefort, 1999-2004 yıllarında Köln Üniversitesi Özel Eğitim Bilimi/Almanca öğretmenliği bölümünde okudu. 2005-2007 arasında Bonn Üniversitesi'nde Yabancı Dil Olarak Almanca eğitimi aldı. 2006-2012 yıllarında Prof. Dr. Hans-Joachim Roth'un yanında doktora çalışmasını tamamladı.



Dr. Almut Küppers, "*Gizli Hazineler*" başlıklı sunumuna, Mercator Vakfı'nın desteğinde Hannover'de gerçekleştirilen ve kendisinin de içinde yer aldığı bir araştırmayla başladı.

Kültürlerarası açılım bağlamındaki araştırmanın yapıldığı okulun (Albert Schweitzer Okulu) son derece sorunlu bir ortamda bulunduğunu belirttikten sonra, bu araştırmanın göçmen dillerinin eğitimi açısından olduğu kadar ilk yabancı dil olarak Türkçenin uygulanması için de önemli bir potansiyele sahip olduğunu söyledi. Hannover'deki araştırmaya ilişkin gözlemlerini ve yaşanan olayları anlatan Küppers, şu soruların merkezi önemde olduğunu belirtti: Dışlanmış göçmen dillerinin

değeri yükseltilirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar? Bu dillere sosyolojik ve kültürel bir değer yüklenmesinde bunun etkisi nasıl olur? Çoğunluk di-

lini konuşan çocukların buna katkısı nasıl olur?

Dr. Küppers, sunumunda hala göçmen dili üzerindeki önyargıların ve dışlanmanın devam ettiğini, özellikle bu önyargı ve dışlanmanın Türkçe için daha belirgin olduğunu ifade ettikten sonra, nüfusun büyük bir kesimi için Türkçenin tuhaf ve egzotik bulunduğunu ve derste çokdilliliğin ve çeşitliliğin hala bir eksiklik ve sorun olarak görüldüğünü söyledi.

"Çokdille büyüyen çocuklar okulda daha ilk baştan bir sorun olarak algılanmaktadır. Çokdillilik ve çokkültürlülük kültürel bir sermaye olarak ele alınsa da, hala bu çocukların okul başarısızlığı buna dayandırılmaktadır" diye konuşan Küppers, bu duruma karşı mücadele edilmesi gerektiğini, Alman okul sistemi içinde gittikçe artan bir ayrışmanın olduğunu ve göç kökenli çocukların hedefe ulaşmaları için çok değişik ve dolaşık yolların gerektiğini belirtti.

"Araştırmanın uygulandığı Hannover'deki ilkokul on yıl önce 'Türk Okulu' olarak nitelenirken, şimdi Almanya'nın en iyi ilkokulları arasında

girmeyi başardı. Size bunun nasıl başarılı olduğunu anlatacağım.

İlk başlarda Alman orta sınıf ebeveynlerinin üçte biri çocuklarının bu okuldaki kayıtlarını sil-dirdiler. Oradaki rahiple de konuştum. Çocuklarını başka okula yazdırabilmek için vaktizlerini bile başka yerdeki kilselerde yaptırıyormuş. Bir taraftan çok şiddet uyguladığını, diğer taraftan çocukların potansiyelinin bu okulda yeterli desteğin sağlanmayacağı vb. gerekçe olarak gösterdiler. O dönemde ailelerin %60'ı düşük gelir düzeyindeki ailelerdi, %30'u çocuklarını tek başına yetiştiren annelerin



Dr. Almut Küppers, Goethe Üniversitesi'nden doktora derecesine ve Birmingham Üniversitesi'nden doktora sonrası Eğitim Sertifikası'na (PGCE) sahiptir. Küppers ayrıca, siyaset bilimi ve eğitimsel drama dersleri vermiş ve Almanya, İngiltere ve ABD'deki okullarda çalıştı. 2005-2006 güz döneminde Fulbright Bursu kazanan Küppers, New Jersey Koleji'nde değişim programı kapsamında araştırmacı olarak çalıştı.

çocuklarıydı ve %70'i göç kökenli ailelerden oluşmaktaydı. Sınıfta her iki çocuktan birisi için Gençlik Dairesi (*Jugendamt*) sorumluydu.

Buna rağmen bu okulda ikidilli Türkçe dersi programı uygulandı. Biri Türk, diğeri Alman iki eğitim görevlisi haftada beş saat ders verdi. Ayrıca temel derslerde kavramlar iki dilde verildi. Üçüncü yıldan itibaren İngilizce ders planına eklendi. Hannover'deki ilkokul tam günlük okuldu, dersler saat 8.00 ile 15.00 arasında yapılıyordu. Çocuklar arasındaki eşitsizlik ev ödevlerinde kendisini gösteriyordu. Bazı ebeveynler ev ödevlerine yardım edebilirken, diğeri edemiyordu. Eşitliğin sağlanması için ev ödevleri ders programlarından kaldırıldı, çünkü ailelerin okul ödevlerine fazlaca yardımcı olamıyorlardı."

Uygulamada Almanca anadiline sahip çocuklar Türkçenin ne kadar zor bir dil olduğunu gördüklerini, böylece Türkçeyi daha aşağı bir dil olarak görmekten uzaklaştıklarını belirten Dr. Küppers sunumuna şöyle devam etti:

"Sadece Türkçe değil Türk kültürü de aile

ine girmektedir. Çocuklar pozitif bir Türkiye resmi çizmektedir. Ayrıca dil sınırını aşarak arkadaşlıklar gelişmektedir ve bu aileler arasında da kendini göstermektedir. Ve bu bilişsel gelişmeyi de harekete geçirmektedir. Bununla beraber dil öğrenme bilincini de öğreniyoruz, üstelik Alman dil yapısından farklı olan bir dille. Dil günlük yaşamda çok önemlidir, okulda öğrenilen günlük yaşamda uygulanmaktadır. Böylelikle bu durum tekdilli çocuklara iki/çok dilli gerçeği kendi ülkelerinde tanıma imkanı sağlamaktadır.

Bir tarafta tekdilli Alman çocuklarda, Türkçe öğrenilmesi sayesinde kişisel olarak özel bir gelişim söz konusu oluyor. Türkçe öğrenimiyle, yapısal olarak çok farklı bir dille başa çıkmayı öğrenen çocuk, dil edinimi yetisini de geliştiriyor. Bu sayede üçüncü sınıfta daha yakın bir dille, örneğin İngilizceyle, başa çıkmak daha kolay oluyor.

Türkçe matematiksel ve analitik düşünceyi diğer dillere göre daha fazla destekleyen bir dil. Bu konuda elimizde kesin bilimsel veriler olmasa

da, Türkçe, diğer dillere kıyasla matematik ve analitik düşünceyi daha fazla destekliyor.

Son on yıllık gelişme gösteriyor ki, çocukların %50'si on yıl önce *haupshuleye*, %15'i liseye ve %35'i *realschuleye* tavsiye edilirken, bugün, 2014'de, bu oran tersine dönmüş ve %40'ı liseye tavsiye edilmişlerdir.

Herşeyden önce böyle bir programdan en kârlı çıkan çokdilli çocuklardır, çünkü kendi ana-dillerine değer verildiği için. Böylelikle dil ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılması sürdürüle-bilmektedir. Bu da kendine güvenme bilincini oluşturduğu gibi, kimlik bulmakta da önemli rol oynamaktadır. Devamında çocuklarda öğrenme eğilimini de geliştirmektedir. Özellikle derste uygulanan Türkçe dilinin çocuğun bilişsel gelişimine katkısı çok büyüktür, bu temel derslere daha kolay geçişini sağlamaktadır ve Türkçe kelime hazinesini de geliştirmektedir. Böylece Türkçe bir eğitim dili olmaktadır ve ikinci bir dil olarak sürdürülmesi gerekir." diyerek sunumunu tamamladı.

Dr. Mehmet Latif Durlanık, sempozyum sunumuna, göçmenlere ilişkin bakış açıları ile kullanılan kavramlar arasındaki ilişkiyi, değişik yaklaşımların hangi simgelerle ifade edildiğini,

bunun üç aşamadan geçtiğini belirterek başladı.

Dr. phil. Mehmet Latif Durlanık, 1995-1996 Hamburg Üniversitesinde Türkoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi ve Hamburg Üniversitesi'nde ek kalifikasyon yaptı. 27.09.2000'de Felsefe Bölümü'nde doktorasını tamamladı. 2004 Yaz döneminden itibaren Hamburg Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi AAI'de (Asya-Afrika-Enstitüsü) Türkçe Bölümü'nde çalışmaktadır.

"İlk aşamada (1962-1982) göçmenler, "misafir işçiler" (*GAD/Gastarbeiter Deutschland*) olarak tanımlandı. Almanya'ya gelen ilk kuşak, misafir işçiler olarak adlandırılan işçilerdi. Misafir işçiler eğitimden uzak yörelerden geliyorlardı ve Türkçe dilbilgisine çok az ya da hiç sahip değillerdi. İkinci aşamada (1982-2002) hızlı bir şekilde GAD simgesi değişti. Misafir işçi, gurbetçi/yabancı oldular. Böylece Yabancı Dil Olarak Almanca (*DAF/Deutsch als Fremdsprache*) oluştu. Üçüncü aşamada (2002'den gü-

nümüze kadar), DAF, İkinci Dil Olarak Almanca'ya (*DaZ/Deutsch als Zweitsprache*) dönüştü."

Bugün yaygın olarak DAZ'ın kullanıldığını belirten Dr. Durlanık, yapılan araştırmalara bakılırsa, bu kavramda da sorunlar olduğunu gördüğünü belirttikten sonra, bugün üçüncü ve dördüncü kuşakların ana-dillerini konuşmadıklarını, bunlar için Almanca'nın ilk dil olduğunu vurguladı. Bu kuşakların evlerinde Türkçe duydukları ve Türkçe konuştukları savının yanlış olduğunu söyleyen Dr. Durlanık, göçmen çocuklarının en geç anaokulunda Almanca'yı ilk dil olarak konuşabildiklerini, bu nedenle DaZ kavramının burada geçerli olmadığını söyledi.

"İlk kuşağın ana dili Türkçeydi, hiçbir yabancı dil bilmiyorlardı, Almanca bilgileri çok ilkel. İkinci kuşakta ilk dil aile dili olan Türkçeydi ve Almanca ikinci dil durumundaydı. Üçüncü kuşakta ilk dil Almanca oldu ve Türkçe ikinci dil haline geldi (*Deutschisch, Kanakprak, Deutschlandtürkisch* vb.)" diye konuşmasını sürdüren Dr. Durlanık, dördüncü kuşağın "diverse Menschen", yani farklı/çeşitli insanlar olduğunu belirtti.

Anadili olarak Türkçeye yaklaşımın artık sa-

çerçevesinde değerlendirdi.

"Göç kökenli insanların 50 yıllık geçmişlerine baktığım zaman, çocuklar baştan itibaren buradaydılar. İlk birkaç yılı dışarıda bırakacak olursak, çocuklar, burada doğanların dışında Türkiye'den getirildi ve bu çocuklar göç tarihinin çok önemli bir bölümü oluşturuyorlar. Almanya'daki dil durumuna çok iyi bir gösterge oluşturuyorlar." diyerek sözlerini sürdüren Prof. Reich, "Bu çocuklar kendi ülkelerinde dili de etkilediler. Çünkü geriye dönen gençler, örneğin, orada liselere dönüş yapanlar, üniversitelere gidenler, Almanca bilgilerini İstanbul, Ankara ve başka yerlerde sadece turistlerle konuşarak değil, başka alanlarda etkileşiminde kullandılar." belirlemesini yaptı.

Prof. Reich, Türkiyeli göçmenleri üç grupta ele alarak sunumunu sürdürdü. İlk grubun, 60'lı yılların sonu ve 70'li yılların başında gelen ebeveynler ve çocuklardan oluştuğunu ve bunlarda Türkçenin birinci toplumsallaşma dili olduğunu ifade etti. "Dilbilimciler açısından ilk dilin, yani ana dilin ikinci bir dille birleşmesinde nasıl birbirini etkilediğini görmek çok ilginçti. Bu konuda çok ciddi araştırmalar yapıldı. Örneğin, Neumann, göç kökenli çocukların yazım hatalarına ilişkin yaptığı bir araştırmada, ana dilinin ikinci dil ediniminde nasıl bir rol oynadığını göster-

dece duygusal bir tutum olduğunu, yakın gelecekte ikidilli okulların gerçekleştirileceğini, bunların sadece küçük projeler olarak kalacağını ileri süren Dr. Durlanık sunumunu şöyle tamamladı.

"Misafirlerden yabancı/gurbetçi olundu, ondan sonra dilsel açıdan ikinci sınıf insan ve şimdi bizler farklı/çeşitli insanlarız. Çeşitli insanların çeşitli sorunları olur, bizim birçok sorunlarımız var. Bu konuda yeni arayışlar var. Bremen Üniversitesi'nde "Um-Het", yani "heterojenlikle ilişki" adlı bir çalışma var. Her zaman eski için ve eski iş alanları için yeni kelimeler üretme çabasındalar."

"Misafirlerden yabancı/gurbetçi olundu, ondan sonra dilsel açıdan ikinci sınıf insan ve şimdi bizler farklı/çeşitli insanlarız. Çeşitli insanların çeşitli sorunları olur, bizim birçok sorunlarımız var. Bu konuda yeni arayışlar var. Bremen Üniversitesi'nde "Um-Het", yani "heterojenlikle ilişki" adlı bir çalışma var. Her zaman eski için ve eski iş alanları için yeni kelimeler üretme çabasındalar."

meye çalıştı." diyerek sunumunu sürdürdü.

İkinci grubun 80'lerde Almanya'da doğan çocuklardan oluştuğunu söyleyen Prof. Reich, bu grupta yer alan çocuklarda dil gelişiminin çok farklılıklar gösterdiğini belirtti. Bu grupta yer alan çocuklar için iki farklı toplumsallaşma dili söz konusu olduğunu, ama ikinci dilin yabancı dil olmaktan çıkabilmesi için herşeyden önce bu dille iletişime geçilmesi ve doğrudan kullanılabilmesi için alanlara sahip olması gerektiğini ifade ederek şöyle devam etti:

"Okulun görevi, çocuklara Almanca öğretmekse, bunu az çok başardı. Ama bir de daha gizli kapaklı olan bir amaca hizmet etti. Almanca'nın ne kadar önemli olduğunu gösterip öğretirken, kendi dillerini aşağı görmelerini, o dili önemsememelerini sağlamış oldu. Gelinek ülkenin dili, belki öğretmenlerin tavırları nedeniyle, belki okul tarafından verilen kararlarla bu dil hakkında çocuklarda farklı, daha aşağı bir yere konuldu. Elbette bunun sonuçları da oldu dil ediniminde. Kendi dilini çocuğunun nasıl algıladığına ilişkin ve kendi dilinin öğrenimine etkisi ol-

Prof. Dr. Hans H. Reich, 1939 yılında Speyer'de doğdu. Heidelberg, Tübingen ve Münih üniversitelerinde Alman Dil ve Edebiyatı, Romanistik ve Latince eğitimi aldı. 1966'da Münih Üniversitesi'nde doktora yaptı. 1971'den sonra Rheinland Pedagoji Yüksekokulu'nda Almanca dil ve edebiyatında didaktik profesörü olarak görev aldı. 1990'dan sonra Koblenz Landau Üniversitesi Landau yerleşkesinde, 1994'de kurulan Kültürlerarası Eğitim Enstitüsü'nde yöneticilik yaptı.



I. Oturum'da sunumunu yapan **Prof. em. Dr. Hans H. Reich**, öncelikle "dil durumu" (*sprachstand*) kavramının ikili anlamı üzerinde durdu. Prof. Reich, teknik anlamda "dil durumu"nun (dil düzeyi) bir çocuğun o dilde ne kadar ilerlediğinin ölçülmesiyle ortaya çıktığını, ama kendisinin, göçmen çocukların dilsel olarak nerede ve hangi aşamada olduğunu (durumunu) ele alacağını belirtti.

Göçmen ya da göç kökenli çocukların herhangi bir dil üzerinden değerlendirilmesinin uygun olmayacağını, göçmen çocuklarında tek bir dil durumundan söz edilmesinin mümkün olmadığını belirten Prof. Reich, sunumunu Türkiyeli göçmen çocuklarında dil gelişimini göç tarihi

duğu gibi, aynı zamanda çocuğun kendine güveni ve kendine algısı düşürüldüğü oranda, Almanca öğrenmesini de engellenmiş oldu."

Prof. Reich, Hamburg'da kendisinin yaptığı araştırmalara değindi. "Çocuk yuvasına gelen 3-4 yaşındaki çocukların anadildeki gelişimleri, tek dilli çocukların dilsel gelişimiyle aynıydı, yani kendi anadillerindeki gelişimleri normaldi. Ama Almanca düzeyleri çok farklı olabiliyor. Kimisi her gün Alman çocuklarıyla oynadığından daha gelişmiş durumda oluyor, kimileri daha çok evde oturduklarından Almanca gelişimleri daha az olabiliyor. Çocuk yuvalarındaki Almanca konuşan çocuklar, öğretmenler, Almanca okunan kitaplar Almancanın gelişiminde çok ciddi bir etkide bulunuyor. Bir-iki yıl içinde bu çocukların Almanca düzeyi öyle bir yere geliyor ki, geldikleri ülkenin

dili ile en azından eşit düzeye ulaşıyor, ama anadili gelişmeyi durduruyor. Gelişimini durduran anadil gittikçe geriliyor, Almanca ilerliyor. İşte bunun eleştirel olarak gözlemlemek gerekiyor" diye belirtti.

"Sağlanması gereken, anadili gelişiminin çocuk yuvasına gelen çocuklarda, Almancanın gelişimine eşit düzeyde gitmesi. Buradaki makas ortadan kaldırılmalı. O yaştaki çocuklarda anadili çocuğun kişisel dünyasında önemli. Elbette bu çocuk yuvasında Lehçe, Rusça ya da farklı dilleri konuşanların bulunması olanaklı olmayabilir, ama çocukların anadillerinde gelişmeleri için gerekli adımları atılması gerekiyor." diyen Prof. Reich, bu duruma alternatif olarak Yunan özel okullarını örnek gösterdi. Ama bu Yunan özel okullarındaki sistemin Alman eğitim sisteminden

farklı olduğunu, amacın, çocukların yüksek düzeyde başarılı olarak Yunan üniversitelerine gitmek olduğunu belirtti.

Sunumunun son bölümünde Almanya'da eyaletler arasındaki farklılıklara dikkat çeken Prof. Reich, birbiriyle çelişen politikalar izlendiğini söyledi. Bu durumu ortadan kaldırmak için İsviçre'deki uygulamanın örnek alınmasını belirtti. "İsviçre'de özel bir dernek, bütün eğitimin dil konusunda nasıl gelişim göstereceği konusunda söz sahibi. Tüm kantonlar dil eğitimini bu derneğe sormadan gerçekleştiriyorlar. Aynı dilden, anadilinden gelen öğretmenler birlikte çalışabiliyorlar, birbirlerini etkileyebiliyorlar. Şu çağrıyla konuşmamı kapatmak istiyorum: Lütfen en azından eyaletler arasında bu bağlamda bir koordinasyonu hiç değilse deneyin."

Die Gaste'nin Sempozyum Sunumu

Değerli konuklar, Die Gaste olarak, Almanya'daki göçmen toplumunun, özel olarak Türkiyeli göçmenlerin dil ve eğitim sorunlarına ilişkin düzenlediğimiz altıncı sempozyumumuza bir kez daha hoş geldiniz diyerek sözlerime başlamak istiyorum.

Bu yılki sempozyumumuzun ana konusu, "göçmen çocukların" ya da "göç kökenli çocukların" dil durumu ve buna bağlı olarak dil edinim ve öğrenim sorunları.

Göçmen çocukların "dil durumu" denildiğinde bizim aklımıza gelen ilk şey, hiç şüphesiz "dil yetersizliği" olmaktadır.

"Dil yetersizliği" de, bir yanıyla anadilinin yetersizliği, diğer yanıyla ikinci dil olarak Almanca yetersizliği olarak karşımıza çıkıyor.

Gerek anadilindeki yetersizlikler ve eksiklikler, gerek eğitim dili olarak Almanca'daki yetersizlikler ve eksiklikler göç kökenli çocukların eğitim düzeylerinin düşüklüğünde kendisini dışarı vurmaktadır.

Göçmen çocuklarının eğitim düzeylerinden yola çıktığımızda ise, yine karşımıza "dil yetersizliği" sorunu çıkmaktadır.

Somut gerçeklikte karşımıza çıkan bu olgu, yani "dil yetersizliği" olgusu, tıpkı "yabancı-dillilik" olgusu gibi tartışma konusudur.

Toplumsal ilişkiler alanına girdiğimizde bu olgular çok açık ve net biçimde görmekteyiz. Ama akademik çevrelerde bu olgulardan söz etmek, bir "önyargı" ya da "politik söylem" olarak görülebilmektedir.

Biz bu tartışmalara girmeyeceğiz. Sadece böyle bir olgu olduğunu ve bu olgunun göçmen çocuklarının eğitimdeki başarı düzeylerinin düşüklüğünde etkin bir unsur olduğunu altını çizmek istiyoruz.

"Dil yetersizliği"ne ilişkin ikinci sorun, bunun nedenleri konusunda ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak göçmen çocuklarının "dil yetersizliği" ile aile arasında bir ilişki kurulmaktadır.

Aile ortamında toplum ve eğitim dili olarak Almancanın yerine anadilinin kullanılıyor olmasının "dil yetersizliği"nin temel nedeni olarak görülme eğilimi oldukça yaygındır.

Örneğin, istatistiklere göre, Hamburg'da ilk-

okul öğrencilerinin %23'ü'nün evde hiç Almanca konuşmadıkları belirtilmektedir. Bu oranın NRW'de %18 düzeyinde olduğu yine istatistiklerle ortaya konulmaktadır.

Buradan yola çıkılarak aile ortamında anadilinin kullanılması "dil yetersizliği"nin nedeni olarak gösterilmektedir. Böylece göçmen ebeveynler bunun sorumlusu haline getirilmektedir.

Almanca'yı yeterince bilmeyen ebeveynlerin çocuklarıyla aile ortamında Almanca konuşmalarını istemek de gerçekçi değildir.

Aynı şekilde, ailelerin çocukların eğitimiyle yeterince ilgilenmemelerinin, göçmen çocuklarının eğitim düzeylerinin düşüklüğünün ana nedeni olarak kabul edilme yaklaşımı bulunmaktadır.

Burada gözden kaçırılan ya da unutulmuş olgu, göçmen ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşüklüğü ve dil düzeylerinin yetersizliğidir.

Eğitim düzeyi düşük, hatta hiç eğitimi olmayan ebeveynlerin çocuklarının eğitimine yardımcı olmalarını beklemek tümüyle yanlıştır.

Türkiye'den işgücü göçünün 50 yıl sonrasında, 2012 Mikrozensus verilerine göre, Türkiyeli göçmenlerin toplam nüfusu 3 milyondur, tam ifadeyle, 2.998.000 kişidir.

Bu nüfusun %29,7'si halen 15 yaşın altında olup okula gitmektedir.

%40'ı hiçbir okul diplomasına sahip değildir. Hiçbir okul diplomasına sahip olmayan kadınların oranı %45,5 iken, erkeklerde bu oran %36'dır.

Üniversite mezunlarının oranı, kadınlarda %1,5, erkeklerde %2,1'dir. Yani Türkiyeli göçmenlerin sadece %1,8'i üniversite mezunudur. Bu oran Almanya genelinde %7,7'dir.

50 yıllık göç geçmişine rağmen hiçbir okul diplomasına sahip olmayan 1 milyon 216 bin kişiden **çocuklarının eğitim durumuyla ilgilenmedikleri** tezi öne çıkartılmaya çalışılmaktadır.

Evet, Türkiyeli göçmenlerin %40'ı hiçbir okul diplomasına sahip değildirler. Pekçoğu okumaz yazamaz bile bilmemektedirler. Türkiyeli göçmen çocuklarının eğitim düzeylerinin düşüklüğünün sorumluluğunu bu diplomasız göçmenlere yüklemek gerçekçi değildir.

Asıl sorun, bu durumu değiştirmek için Alman kamu yönetiminin neden yeterince etkin olamadığıdır.

Yine buradan çıkartılabilecek bir başka so-

nuç, ebeveynlerin eğitim ve dil düzeylerinin yükseltilmesi gerektiğidir.

Bu bağlamda iki düzeyde destek programlarına gereksinme vardır:

- Göçmen ebeveynlerin dil ve eğitim düzeyinin yükseltilmesine yönelik destek programları,
- Göçmen çocukların dil ve eğitim düzeylerini yükseltmeye yönelik destek programları.

Bize göre, göçmen çocuklarının yetersiz dil öğrenimi ve düşük eğitim düzeyi kesin ve açık bir olgu ise, bu olguyu değiştirmek ya da ortadan kaldırmak için neler yapılması gerektiğine odaklanmak gerekir.

Bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz tüm sempozyumlarda ifade ettiğimiz gibi, "Anadili Temelinde Almanca Öğrenim Programı"nın bu sorunları büyük ölçüde çözebileceğini düşünüyoruz.

"İkinci Dil Olarak Almanca" programlarında önemli ilerlemeler ve başarılar elde edilmiştir. "İkinci Dil Olarak Almanca" programları ile "Anadili Temelinde Almanca Öğrenim Programı" birleştirilmelidir.

Bu konuda akademik araştırmaların teşvik edilmesi atılması gereken ilk adımlardan birisidir.

Bu akademik araştırmalara paralel olarak projeler uygulamaya sokulmalıdır.

Bize göre burada ortaya çıkan bir engel de, *submersion* yaklaşımının terk edilememesidir.

Bu yaklaşım, anadilinin tümüyle bir yana bırakılmasını, anadilinin dışlanmasını talep etmektedir.

Böyle bir talep, kaçınılmaz olarak göçmen çocuklarında bir "kimlik sorunu" ortaya çıkarmakta ve giderek dezenteğrasyona yol açmaktadır. Bu da dil sorununun toplumsal ve kültürel bir sorun haline gelmesi demektir.

Bizim önerimiz:

- Erken yaşta ve okul öncesinde anadili temelli bir Almanca öğrenim programının geliştirilmesi ve uygulanması;
- Bu programın "ikinci dil olarak Almanca" uygulamalarıyla birleştirilmesi;
- Submersion* yaklaşımının terk edilmesi ve *immersion* yöntemine geçilmesidir.

Yakın gelecekte bunların gerçekleşmesi umuduyla hepimize teşekkür ederiz.



II. Oturum

İkinci Dil Olarak Almanca Öğretim Uygulamaları ve Okulöncesi Eğitim

Konuşmacılar:

Prof. Dr. phil. Johannes Mand (RWL Protestan Yüksekokulu) – Prof. Dr. Ernst Apeltauer (Flensburg Üniversitesi)



Sempozyum 2014

Prof. Dr. Ernst Apeltauer, kendisinin “Kiel Modeli”yle birlikte anıldığını belirterek başladığı sunumunu, *Kiel Modeli*’ne ilişkin bilgiler vererek, “Kiel Modeli”nde 15 çocuk var. 15 çocuktan 4’ü ilkokul süresinde kaybedildi. Bu çocuklarla iletişimimiz kalmamıştı, fakat kalan 11 çocukla ilgili olarak hangi okul tavsiyesi aldıklarını söyleyebiliriz. Biri *hauptschule*, altısı *realschule* ve dörtü ise *gymnasium* için tavsiye aldılar. *Realschule*’de okuyan bir kız öğrenci, ailesinin yardımı olmadan, bir yıl sonra *gymnasium*’a geçiş yapmayı başardı.” diyerek sürdürdü.

Dil ediniminde kelime ediniminin önemine vurgu yapan Prof. Dr. Apeltauer, küçük projeler yoluyla kelime ediniminin gelişimini hızlandırabilir miyiz ve bu edinilen kelimeleri kalıcılaştırabilir miyiz diye bir soru ortaya koydu. Bu soruyu yanıtlamadan önce kelime hazinesinin okul başarısındaki önemini belirterek, kötü okul başarısı da büyük kelime hazinesiyse ve iyi okul başarısı da büyük kelime hazinesiyse ilişkili olduğunu, kelime hazinesinin gelişimi ile bilişsel gelişimin bağlantılı olduğunu söyledi.

“Çocuklar bir birey ve baba birşey de söyleyebilir, fakat neticede çocuklar kendi zihinlerinin olmasını istiyorlar. Haklılar da! İşte bu, benim Kiel Modeli veri analizlerinde ortaya çıkardığım büyük sonuç. İster başarılı olunsun ister başarısız olunmasın, çocuklar kendi istemleriyle katkı sağlıyorlar. Yani yarattığımız ortamlar, sağladığımız olanaklar için bir tarafı, diğer önemli tarafı ise çocuklar. Elbette ailelerinden yoğun biçimde etkileniyorlar.” dedi.

“Kelime hazinesi çalışması neden yeterli değildir? Dil desteği çalışmaları genellikle sözcük kartları ve resimli kitaplarla yapılmaktadır: Gösterilir ve tanımlanır. Çocuklar kelimeleri sadece tekil olarak öğrenmekle programlanmamıştır. Onlar, birden fazla kelimeyi öğrenme yeteneğine sahiptirler. Eğer onlara bu olanağı sağlamazsak, dilbilgisini yerli yerinde öğrenebilmelerini de sağlamamış oluruz.” diye konuşmasını sürdüren Prof. Dr. Apeltauer, kelime hazinesi çalışması nasıl isteklendirilebileceğini şu sözlerle anlattı:

“Ormanda gezi, tiyatro gibi yeni deneyimlerle isteklendirilebilir. Yeni deneyimler, edinilen yeni kelimeleri ve kelimelerin farklı anlamlarını ayırt etmeyi öğrenmeyi isteklendirir. Aynı zamanda dünya bilgisinin oluşmasını sağlar ve dünya bilgisi aynı zamanda anlamların kalıcı olmasında yardımcı olur. Kısaca, deneyimlerle ve dünya bilgisiyle zenginleşemeyen bir dil desteği, tek elle alkış tutmaya benzer.

Kelime hazinesi gelişiminde, duyulan kelimelerin etkisi ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri ilgi ve onların sorularına verdikleri cevaplarla da bağlantılı.”

Sunumunun bu bölümünde Hart/Risley’in 1995 yılında yaptıkları araştırmaya değindi.

Bu araştırmaya, 13’ü üst gelir grubundan ve üniversite eğitimi görmüş ebeveynlerin çocukları, 23’ü orta gelir grubundan ebeveynlerin çocukları ve 6’sı sosyal yardım alan ailelerin çocukları olmak üzere 42 çocuğun katıldığını belirtti. “Araştırmaya göre, üst gelir grubundan gelen çocukların saatte 2.153 kelime, orta gelir düzeyinden gelen çocuklar 1.251 kelime ve sosyal yardım alan ailelerin çocukları ise 616 kelime duymaktadırlar. Bu durumda, birinci grup çocuklar haftada 215 bin, ikinci grup çocuklar haftada 125 bin ve üçüncü grup çocuklar haftada 62 bin kelime duymaktadırlar. Yıl olarak bu çocukların duydukları kelime sayısı milyonları geçmektedir. Ancak bunlar kelime hazinesine aktarılamamaktadır. Ama zihinde iz bırakıyor. Böyle bir makası daha sonra kapatmak çok zordur.”

Hart/Risley araştırmasında bu ço-

cukların kelime hazinesi de saptandığını belirten Prof. Dr. Apeltauer, ilk grup çocukların bu zaman diliminde oluşan kelime hazinesinin 1.116 olurken, ikinci grup çocuklarda bu 749 kelime ve üçüncü grupta 525 kelime olduğunu saptandığını belirtti.

“Hart/Riley, araştırmalarında dengeleyici önlemler önerisinde bulunarak şunu tespit ettiler: Yeterince eğitimi bulunmayan katmanın çocukları belirli bir zaman sonra profesörlerin çocuklarıyla aynı düzeyde konuşmaktadır, fakat daha az kelime kullanıyor ve daha az yönelim değiştiriyorlar. Yani tamamen farklı bir dil kullanımı, oysa nicel açıdan bakıldığında destek yönergelerine uymaktadır. Bundan bağımsız olarak ayrıca tespit edilebilecek olan, bir çocuk ne kadar çok kelime öğrenirse –ilk yaşından itibaren, ilk üç yaşına kadar– kelime hazine bir o kadar hızlı gelişir. Yani kelime hazinesinin bilişsel gelişime geri dönüşümsel bir etkisi vardır, çünkü uyarıcıdır.”

Çocukların kelime hazinesinin gelişiminde, ailelerin –birinci ve ikinci sınıfta– okula göre daha etkili olduğunu belirten Prof. Dr. Apeltauer, ailelerin halen baskın bir gücü olduğunu ve böyle bir gücü olduğunu bildiğimize göre, ailelerin destek programlarının dışında bırakılmayacağını söyledi.

“Kiel Modeli”nde ailelerin katılımına ilişkin olarak şunları belirtti:

“Ocak 2003 ve Haziran 2005 tarihleri arasında yürütülen *Kiel Modeli*’nin ilk yılının Ağustos ayına kadar aileler düzensiz olarak katıldılar ve bu süre belgelenmeye alınmadı. İlk veli toplantısı Nisan ayında gerçekleşti. Burada ‘Aç Tırtıl’ video olarak gösterildi ve ‘Aç Tırtıl’ çocuklarla birlikte sahnelendi. Aileler bundan son derece gurur duyular. ‘Orman gezisi düzenliyoruz, kim gelmek ister?’ diye sordumuzda, tüm anneler gelmeye hazırıldılar ve bu bir Türk gezintisi oldu. Hiç Almanca konuşulmadı. Annelerle, geziye en fazla

Prof. Dr. Ernst Apeltauer, Polonya’da Gdansk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi’nde konuk profesörlük yaptı. 1993’ten bu yana Alman-Polonyalı ve Alman-Türk öğrenciler ile karşılaştırmalı ülke bilgisi alanında ülkeler arası projelerde görev aldı. 1993’ten bu yana (Prof. Dr. Hartwig Eckert ile birlikte) kültürlerarası iletişim eğitimi ağırlıklı, Almanca/Danca ülkeler arası üçdilli bir bölümün (kültür ve dil danışmanları; ders dili olarak İngilizce, Almanca ve Danca) tasarlanması ve geliştirilmesinde çalışıyor. 2002-2012 yıllarında, ikidilli büyüyen okul öncesi çağıdaki Türk çocuklarına (Erken Yaşta Dil Desteği/Kiel Modeli) dil desteği araştırma projesini (ilkdil ve ikinci dil edinimi) yürüttü.



iki annenin katılabileceğini netleştirdik, bir liste yapıldı ve uygulandı. Anneler sadece orman gezisine katılmakla kalmadı, bununla birlikte çocuklarla beraber kitap okudular, hamur işleri yaptılar ve daha fazlası. Bu konuya fazlaca girmeyeceğim, fakat küçük bir not olarak, babalar yaşı küçük çocuklara göre yaşı daha büyük olan çocuklarla ilgileniyordu. Babalara birer öncü olarak, bir rolmodel olarak ihtiyacımızın olduğuna karar verdim. Üç hafta sonra üç baba katıldı. Babalardan biri kitap okuyamayacağını, fakat elişi yapabileceğini söyledi. Bize kartondan 3 metre boyutunda 'Aç Tirtıl' yaptı. Daha sonra bir baba daha katıldı ve Noel öncesi birden bire anneler ve babalar dönüşümlü olarak Türkçe masallar oku-

Prof. Dr. Johannes Mand, "Bugün sizlere şu ana kadar sunulanlarla pek de bağlantısı yokmuş gibi görünen bir konu hakkında konuşmak istiyorum. Engelli çocuklardan söz edeceğim. Ancak sunumum sırasında bunun hiç de bağlantısız bir konu olmadığını fark edeceksiniz." sözleriyle sunumuna başladı.

Sunumunun ana konusunun göç kökenli engelli çocukların içselleştirilmesi (*inklusyon*) olduğunu söyleyen Prof. Dr. Mand, Alman *förderschule*lerinde çok fazla göç kökenli öğrenci olduğunu, ama içsellemede göç kökenli çocukların çok az olduğunu; göç kökenli çocukların okumayazmayla ciddi sorunları olduğunda *förderschule*ye gönderildiklerini, eğer göç kökeni olmayan çocukların okuma ve yazmayla sorunları olursa içselleştirmeye gönderildiklerini belirtti.

"Her hangi bir yanlış anlama oluşmasın diye bu giriş bölümünde inklüzyon tartışmalarında kendi bulunduğum noktayı baştan belirteceğim." diyerek şunları söyledi:

"34 yıl önce üniversiteye başladığımda inklüzyon yandaşydım. Beni bu yöne iten bilimsel veriler olduğundan değil, kişisel deneyimlerim nedeniyle böyleydim. Çünkü erkek kardeşlerimden biri engelliydi. Okulda geçirdiği bir kaza nedeniyle fiziksel engelliydi ve tekerlekli sandalyede idi, belden aşağısı felçti. Ebeveynlerim daha o zamanlar kardeşimi çocuğu yuvasına vermeme kararı aldılar. O zamanlar bu durumdaki hemen herkes böyle yapıyordu. Ayrıca onun *sonderschule*ye gitmesini de istemiyorlardı. Kesinlikle istemiyorlardı. Ve birçok savaşa vererek bu istemlerini kabul ettirdiler de. Bu olaylardan dolayı benim için daha 35 yıl önce engelli insanları özel kurumlara atmanın doğru olmadığı, ahlaki olarak doğru olmadığı kesindi. Daha 20 yaşında bir üniversite öğrencisi olarak "bu doğru değil" diye hissediyordum. Bu nedenle de bu konuda birşeyler öğrenebileceğim bir yüksekokul aradım. Bu tavrımda bir şey değişmedi."

Kuzey Ren Vestfalye'de Türkiye kökenli 261.971 okuldaki çocuğun 6.002'sinin, yani %2,91'inin, 57.952 İtalyan çocuğunun 749'unun (%1,29), 9.252 Polonyalı çocuğun 363'ünün (%3,92), 8.494 Yunanistan kökenli göçmen çocukların 403'ünün (%0,45) *förderschule*ye gönderildiğini belirten Prof. Dr. Mand, en yüksek oranın %13,15'lik oranla Sırp kökenli çocuklarda görüldüğünü belirtti.

"Bu sorunları farklı biçimlerde açıklamak mümkün. Örneğin burada tablonun göç kökeniyle alakası olmadığını, yoksulluğun sonucu ol-

maya başladı. Eğer ben ailelerin katılımını sağladığımızı söylüyorsam; bu aileleri aktif hale getirdiğimiz anlamına gelmektedir. Fakat 15 ailenin tümü katılmadı, yine de bunun olası iyi bir resim olduğunu düşünüyorum. Sonal olarak, ailelerin, annelerin bir bölümü çocuklarının okuldaki derslerine yardımcı olabilmeleri için Almanca öğrenmek zorunda olduklarının farkına vardılar. *Kiel Modeli*'nin bitmesinin ardından, anneler kendi kararlarıyla Halk Okulları'nda (*Volksschule*) düzenlenen Almanca kurslarına katıldılar ve ben bundan gerçekten gurur duyuyorum. İki anne veli sözcülüğüne seçildi, Kiel'in ilk Türk veli sözcüleri. Ve böylece, Alman veli sözcüleriyle birlikte okulun bahçesini biçimlendiler."

duğunu savunan ve kendine has bir çekimi olan bir açıklama yöntemi var. Eğitim alanında yoksulluğun önemli bir faktör olduğu biliniyor. Göç kökenli çocukların *Förderschule*lerde aşırı temsilin yoksul çocukların *förderschule*lerde bulunmasına bağlanması ve göçmenlerin sıklıkla yoksul olduğunun söylenmesi mümkün." dediğini söyleyen Prof. Dr. Mand, burada buna girmeyeceğini, daha farklı bir alana, tanı alanına dikkat çekmek istediğini belirterek sözlerini şöyle sürdürdü:

"Bunun yerine dikkatinizi başka bir alana çekeceğim. Tanı alanına.

Sizden birden bire bu toplantı sırasında bir psikoloji diploması elde ettiğinizi hayal etmenizi rica ediyorum. Şimdi psikolog olduğunuzu ve bir test yöntemi geliştirmekte olduğunuzu düşünün. Bununla para kazanmak istiyorsunuz. Hem de oldukça fazla para. Ve hemen şimdi bir test yöntemi geliştirmeniz gerekiyor. Öyle sanıyorum ki, testti belli bir şekilde geliştirmek isteyeceksiniz. Öncelikle bilmeniz gereken, testlerde ölçünün doğru olması gerektiği. Sanırım öğrenme engelliliğini nasıl tanımladığımızı hatırlıyorsunuz. Herşeyden önce okuma ve yazmada sorunlar. O halde okuma ve yazma söz konusu olmalı testte. Yani okuma ve yazmadaki sorunları tesbit ettiren bir test yöntemine ihtiyacınız var.

Elbette çocuğun bir şeyler okumasını isteyerek yapabilirsiniz bunu. Ardından da 'okuyamıyor-yazamıyor' diye saptamada bulunabilirsiniz. Bir metin dikte edersiniz ve bir sürü hata nedeniyle doğru yazmadığını belirlersiniz.

Gerçekte ise durum biraz daha karmaşıktır. Çünkü biz çocuğun sadece okuma yazma bilip bilmediğini değil, aynı zamanda diğer çocuklarla da karşılaştırmak gerekir. Böylece araştırılan çocuğun ne kadar iyi ya da kötü olduğunu bilirleriniz.

Şimdi bunu göç kökenli çocuklara uygulayın. Sizin için önemli olan nedir? Neleri teste dahil etmek istersiniz? Bu çocuğu, diyelim ki göç kökenli bir çocuk olsun, tek dilli, ana dili Almanca olan çocuklarla mı ölçeceksiniz? Yoksa çift dilli çocuklar arasında mı ölçeceksiniz? Elbette çift dilli çocukların da aralarında olmasını istiyorsunuz.

İkinci sorun, ikidilliler grubunda olursa, göç kökenli olmaları yeterli midir? Yoksa aynı ana dilden göç kökenli çocuklar mı ölçü olarak alınmalıdır?"

Sunumunun bu bölümünde tanı testlerine değinen Prof. Dr. Mand, "tanısal gerçeklikle karşılaştırdığımızda tanısal çalışmaların hemen hemen hiç birinin bu koşullara uymadığını görüyoruz." dile konuştu.

"Okul için tanı test uygulamalarının çoğunda gerçi göçmenler denekler arasında bulunuyorsa da, ancak birinci dillerine bağlı olan tanı testleri son derece nadir bir durumdur.

"Sonuç olarak, benzerlikler ve farklılıklar sadece bilindiği ve işlendiği zaman tespit edilebilir. Projeler, edinilen kelimelerin sürekli kalıcı olmasını garanti etmezler, fakat isteklendirme ve başarı eğilimi üzerinde ve ayrıca bildirim istekliliği üzerinde olumlu etkide bulunurlar. Ve projelerin gerçekleşmesinde bu iki noktanın çok çok önemli olduğunu düşünüyorum. Sonal olarak proje çalışmalarının etkisi ciddi ölçüde grup içindeki iç dinamiğe ve statü belirlemelerine bağlı gibi gözüküyor, ki bunlar hakkında araştırmada oldukça az olduğunu biliyoruz." diyerek sözlerini tamamladı.



Çift dillilikten doğan sorunları diğerlerinden ayırt edebilmek için bu ikinci noktayı etkisiz kılmak neredeyse olanaksız. İlkokulda yapılan yazım kuralları testleri bunu ayırt edemiyorlar.

Üçüncü nokta da, yani kültürel kökenleri, ekonomik değişkenleri ya da yine çift dillilik etmenlerini dışarda bırakmayı hemen hemen hiç bir uygulama beceremiyor. Tanısal gündem öyle test yöntemlerince belirleniyor ki, göç kökenli çocuklar ve yoksul ailelerin çocukları, birinci dili Almanca olan ve genelde en iyi ekonomik koşullardan gelen çocuklarla birlikte ölçülüyor. Bu bir sorundur.

Öğrenim engelliliğinin ölçülmesinde de kullanılan bir diğer nokta da zeka testleri. Ancak bu zeka testlerinin de, kültürlerarası zeka araştırmaları dalında yapılan deneylerin gösterdiği gibi, kültür, ekonomik konum, yaşanan coğrafya gibi unsurlardan ayrı değildir. Öyleki uluslararası yapılan ve birçok ulustan insan ile gerçekleşen deneylerde Avrupa'da üretilen zeka testleri kullanıldığında, uluslara göre ciddi farklılıklar hemen göze çarpıyor. Örneğin 100 normal bir zeka değeri olarak alındığında, 85 değerdeki bir insan için öğrenme engellisi denebilecek, 75 ve altı değerdeki bir insan için de zeka özürülü denebilecekken, ortalama olarak 54 değerine ulaşabilen toplumlar var. Bütün bunlar halen uygulamadaki testlerin ne denli farklı etmenlere açık olduğunu ve bunlar göz önünde bulundurulmadığında, ne kadar yanlış sonuçlara varabildiklerini gösteriyor.

Sonuç olarak Alman eğitim sisteminin içselleştirme yönündeki gelişiminde yanlış giden ciddi birinci nokta, özellikle göçmen kökenli çocukların inklüzyona dahil edilmemeleri ve *förderschule*lerde kalmaları. İkinci nokta, bu sorunların ayrımcılık içeren test yöntemleriyle bağlantılı oluşu ve bunun değiştirilebilirliği.

Bu sunumdan özellikle dinleyicilerin kazanımı ise şu olabilir: ilerde zor durumda olduğunu düşündüğünüz ebeveynlerle ilişkiye geçerseniz ve onlara çocuklarının ne tür bir pedagojik desteğe ihtiyacı olduğunu belirlemede yardım edilmesi gerektiğini düşündüğünüzde, bana başvurunuz. Her hangi bir maddi beklenti olmaksızın çocuklar konusunda yardıma hazırım."

III. Oturum

Alman Eğitim Sistemi ve Erken Yaşta Dil Desteği ve Okulöncesi Dil Edinimi

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Elmar Souvignier (Münster Üniversitesi) – Prof. Dr. Claudia Riemer (Bielefeld Üniversitesi)



Sempozyum 2014

Prof. Dr. Souvignier, "Okulöncesinde Erken Yaşta Dil Desteği Bağlamında İki Yıllık Destek Çalışmasının Sonuçları" başlıklı sunumunda, okulöncesi dönemde çocuk yuvalarının son iki yılında verilmiş olan desteğin etkisi ve sonuçları üzerine yaptıkları araştırmayı ayrıntılı olarak ortaya koydu.

Daha önceleri yapılan göç kökenli olmayan çocukların Almanya'da okul başarımı araştırmalarında (örneğin 2006'daki IGLU/Uluslararası İlkokul Okuma Araştırması) göç kökenli çocuklar için özel destek önlemlerine gereksinme olduğunun ortaya çıktığını belirten Prof. Dr. Souvignier, özellikle dil kurallarını öğrenmede, dili anlamada, fonolojik farkındalığın gelişiminde ve okulda edinilen yazı dilinde göç kökenli çocuklarda yetersizlikler saptandığını söyledi.

Prof. Dr. Elmar Souvignier, 1995'te Psikoloji bölümünden mezun oldu. 2000'de Frankfurt Goethe Üniversitesi'nde doktora yaptı ve 2006 yılında aynı üniversitede profesör oldu. 2007'den itibaren Münster Westfälische Wilhelms Üniversitesi'nde okul bağlamında teşhis ve değerlendirme profesörlüğü yapmaktadır.

Araştırma alanları: Öğrenim süreci teşhisi ve bireysel destek, okul öncesi çağında teşhis ve destek, öğretmenlerin profesyonelleştirilmeleri.

Buna dil melodisini, tanımlıkların (Artikel) kullanımını, dilbilgisini örnek olarak verebiliriz. İkincisi ise, konuşulan ve yazılan dilin yapısına dayanmaktadır – yani fonolojik farkındalığa dayanır. Buradaki önemli olan, dil akışı içinde ayrı ayrı sesleri duymak ve bunları bir harf atanmış birer ses olarak öğrenmektir. Çünkü her ses bir harfe bağlanır." diye sunumunu sürdüren Prof. Dr. Souvignier, fonolojik farkındalığı şöyle tanımladı:

"Burada öğrenilmesi gereken, konuştuğumuz dilin belirli kurallar üzerine inşa edildiğidir. Örneğin, konuşulan dilin akışından cümlelerin ve kelimelerin bitişini duyabilmek, heceleri fark edebilmek, ayrı ayrı sesleri sezme, kafiyeleri tanıyabilmek gerekir. Diğer bir ifadeyle, yazı diline

aktarabilmek için konuşulan dilin yapısını bilmemiz gerekir. Burada önemli olan tek tek seslere bir harf atayabilmektir. Bizim için doğal ve otomatik olarak işlemesi gereken bir durumdur bu."

Prof. Dr. Souvignier, bu temelden yola çıkarak, destek önlemlerinin etkinliğiyle ilgili üç merkezi soru ortaya koyduklarını belirtti.

"1. Bu tür destek önlemlerinin ikinci dili Almanca olan çocuklara anadili Almanca olan çocuklara göre daha mı yararlıdır?

2. Dili anlama ve fonolojik farkındalığı destekleme nasıl birleştirilebilir? Ardışık mı, bütünsel mi? Fonolojik farkındalığın desteklenmesinden yararlanabilmek için dil becerisi bir önkoşul mudur?

3. Desteğin bir dilde –Türkçe ya da Almanca– uygulanmasında etkisi nedir?

Bu sorular temelinde 13 çocuk yuvasındaki 285 çocuk üzerinden araştırma yapıldı. Araştırmanın başlangıcında bu çocukların ortalama yaşı 4 yıl 10 aydı. Bunların üçte ikisi göç kökenli çocuklardı ve bunların da çoğunluğunu Türkçe konuşan ailelerin çocukları oluşturuyordu. Bunların yarısına ardışık destek, yani ilk önce dil becerisi desteği ve ardından fonolojik farkındalık desteği verildi. Diğer yarısına bütünlüştürülmüş destek, yani iki çocuk yuvası yılında hem dil becerisi hem de fonolojik farkındalık desteği birlikte verildi."

Dil gelişimi desteğinde "KonLab" programındaki (Konstanz Üniversitesinin Laboratuvarında geliştirilen bir dil desteği programı) malzemelerin, özellikle tipik zorluklarda, yani konuşma ritminde, cümle yapısında, çoğullarda ve tanımlıkların kullanımında yararlandığını belirten Prof. Dr. Souvignier, ilk ölçüm zamanında, yani çocuk yuvasının sondan önceki yılının başında, beklentilerinin göç kökenli ve göç kökenli olmayan çocuklar arasında bir başarı farkının olacağı yönünde olduğunu söyledi.

Kafiye tanıma ve algılama yeteneğinin sonuçlarının beklendiği gibi olduğunu, göç kökenli çocukların başarı oranlarının düşük kaldığını,



ama iki yılın sonunda her iki programda da (ardışık ve bütünsel) Almanca konuşan çocuklar karşısında yükselme gösterdiklerini ifade etti.

Buradan, dili anlama ve fonolojik farkındalık konularında iki yıllık desteğin göç kökenli çocuklar üzerinde büyük bir etki gösterdiği, ama ardışık ve bütünsel programların etkinliğinde bir fark ortaya çıkarmadığı sonucuna ulaştıklarını belirtti.

Prof. Dr. Souvignier, daha sonra okuma ve imla kurallarında yaşadıkları zorluklar ele alındı ve buna yönelik destek sunulduğunu ve burada ardışık program çerçevesinde destek gören çocukların daha büyük bir ilerleme gösterdiğini saptadıklarını belirtti.

Üçüncü araştırma konusunun, anadili (L1) destek önlemlerinin etkisinin ikinci dili destekleme önlemlerine göre daha mı etkili olduğu ve anadilindeki desteğin etkisinin evde konuşulan günlük dille bağlantılı olup olmadığı soruları olduğunu söyledi.

"Bu araştırmaya 14 çocuk yuvasından 89 göç kökenli çocuk katıldı. Bir grup Türkçe dilinde destek alırken, ikinci grup Almanca destek malzemeleriyle çalışıldığını, sonuçta her iki grupta da benzer gelişmeler kaydedildi. Sadece Türkçe dilinde ses tanımasında bir farklılık ortaya çıktı. Bütünüyle ele alındığında, Türkçe ve Almanca dilindeki desteklerin arasında etki farkının olmadığı görüldü."

Son olarak, destek önlemlerinin etkisinin evde konuşulan dille bir bağlantısının olup olmadığını araştırdıklarını belirten Prof. Dr. Sou-

vignier, burada da, kendi varsayımlarının tersine, evde konuşulan günlük dilin öğrenmenin gelişimi üzerinde bir etkisi olmadığını gördüklerini söyleyerek üç araştırmanın sonuçlarını özetledi: "Destek önlemleri herhangi bir dile bağlı özel bir etki göstermemiştir ve öğrenim gelişimi evde konuşulan günlük dilin bunun üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Üstdil yeteneğinin büyük ölçüde somut bir dilden bağımsız olduğunu ve bu nedenle bir dilden diğer dile çevrilebildiğini

Prof. Dr. Claudia Riemer, "Erken Yaşta Dil Desteği: Bir Başarı Öyküsü mü?" başlıklı sunumuna, 2006/2007 KiTa yılından itibaren, Bielefeld çocuk yuvalarında göç kökenli çocuklara dördüncü yaştan itibaren okul başlangıcına kadar dil desteği verildiğini, Bielefeld'teki okul öncesi dil desteğinin diğerlerinden farkı, kurumları aşan ve bölgeyi kapsayan bir özelliğe sahip olduğunu belirterek başladı.

Bielefeld'deki okul öncesi dil desteğinin diğer bir özelliğinin de, desteğin çocuklarda ikinci dil edinim sürecini hedeflemesi olduğunu ifade eden Prof. Dr. Riemer, bu desteğin, sadece haftada dört saatlik bir Almanca dil desteğiyle sınırlı kalmadığını, ikinci dil gelişimine KiTa'da ve aile içinde katkıda bulunduğunu söyledi.

"Bielefeld Programı"nın (MiKi projesi), çocuklarda Almanca desteğinin yanı sıra haftada bir saat olmak üzere aile çalışmasını da kapsadığını belirterek şöyle devam etti:

"Dil edinimi karmaşık bir süreç olduğundan –ve basit bir girdi-çıkıtlı konusu değildir– araştırmada, sadece çocuklarla dil çalışmalarıyla değil, dilin gelişimini düzenleyen bir yaklaşımla, çocukların toplumsal çevresinde ikinci dil gelişimini araştırmayı olanaklı kılan bir yöntem seçildi.

Toplumsallaşma bağlamında dil destek önlemleri mikrosistem koşullarına dahil edilerek, çocuk yuvasında ve evde, merkezi (ikinci) dilin

sosyalleştiriciliği çerçevesinde erken çocukluk çağında ikinci dilin sosyalleştirme sürecine yönelik büyük bir adım atıldı ve bu yolla çocuklarda ikinci dil gelişimini açıklayan yaklaşımlar araştırıldı.

Bu araştırmanın hedefi, bir yandan çocukların ikinci dil gelişimini izlemek, diğer yandan farklı bir bakış açısıyla sosyalleştirme bağlamındaki etkisinin unsurlarını bulmak, Bielefeld'deki entegrasyon ve kültürlerarası işler kurumu için sorunlara yanıtlar bulmak ve yeni dil destek önlemlerini en iyi duruma getirmekti."

Araştırmaya 23 çocuk yuvasından 143 çocuk katıldığını, bunların %49'unun kız çocuğu ve %51'inin erkek çocuğu olduğunu ve bunların yaş ortalamasının 4,6 olduğunu söyleyen Prof. Dr. Riemer, araştırmada 19 farklı ana dili yer aldığını, bunların %43'ü Türkçe, %19'u Rusça, %7'si Kürtçe, %4'ü Sırpça-Hırvatça ve kalan %4'ü de lehçe konuşan çocuklardan oluştuğunu belirtti.

Ayrıca iki alt araştırma oluşturulduğunu, bir

gösteren 'transfer teorileri' bu konuya açıklık getirmektedir."

Prof. Dr. Souvignier sunumunun sonunda araştırmalarından çıkardığı bilgileri ve önerileri özetleyerek konuşmasını sonlandırdı:

"Dil yeteneğinin ve fonolojik farkındalığın desteklenmesinin olabildiğince erken uygulanması gerekir. Çocuk yuvasının son iki yılında desteğin günlük olarak verilmesi en uygundur. Bütünyle ele alındığında bu tür destekler göç

alt grupta genel örnekleme içinde nicel bölüm araştırması yapıldığını ve diğer bir alt grupta ana dilleri Kürtçe/Türkçe olan 10 çocukla nitelik araştırma yapıldığını söyledi. Ve sunumunu şöyle sürdürdü:

"Çocukların dil gelişimi açısından yürütülen araştırmada, iki yıllık veri toplama dönemi boyunca çocukların ikinci dil becerileri önemli ölçüde artmıştır.

Küçük bir grup birinci dili Almanca olan çocuklar ile ikinci dili Almanca olan çocuklarda dil alanları analiz edilip karşılaştırıldı. Bu iki grup birbirine yakın, ama aynı zamanda aykırı bir gelişim gösterdi. Sonuçta, ikinci dili Almanca olan çocukların okula başlamadan kısa zaman önce yan cümleciklerin fiil sıralamasında, fiil çekiminde, cinslerde işaret zamirinin doğru kullanımında ve çoğullarda önemsenebilecek bir zorluk çekemediklerini gördü. Buna karşılık edat kullanımında ve olay oluşumunda ismin -e halinde bazı belirsizlikler vardı."

Tüm bu sevindirici ikidilli gelişmeye rağmen, okula başlamadan bir kaç ay öncesinde öğretmenlerin yaptığı değerlendirmeye göre, çocukların %60'ının hala dil desteğine gereksinimi olduğunu söyleyen Prof. Dr. Riemer, "buradan çıkan sonuç ise, göçmen çocuklarında dil desteğinin sadece okul öncesi dönemle sınırlandırılmaması gerektiği" olduğunu ifade etti.

"Temel ve ileri kurslardaki çocukların dil gelişim eğrisi farklı bir manzara sunmaktadır. Temel kursta ikinci dilde büyük bir gelişme gösteren çocuklar, ileri kursta küçük adımlarla ilerlemektedirler. Bunun nedenleri arasında, ileri kursta çalışan elemanların sıkça değişmesi, çocuk yuvası öğretmenlerinin ve dil desteği veren elemanların ikinci yılda çocukların dil düzeyine uygun değerlendirme yapmakta zorluk çekmeleri sayılabilir.

Çekinceli olarak, belirlenmiş örgütlenme durumunu ele almak gerekirse, özellikle ikinci dilde gelişim zorluğu gösteren çocuklar, dil desteğinde iki dil yeterliliği düşük olan ve kurum dışında ikinci dili geliştirmede uygun koşullara sahip olmayan çocuklardır.

Bunun dışında araştırmada gözlemlenen durum ise, aile bağlamında, dil teşvik önlemlerinde ve çocuk yuvasında hangi koşulların ikinci dil gelişimine daha az katkıda bulunduğunu kanıtlanmasıdır.

Ailenin sosyalleşmesi bağlamında çocukların Almanca dil durumu ile ailenin sosyo-ekonomik konumu ve ebeveynlerin kültürel ve sosyal birikimi arasındaki pozitif bir bağlantı olduğu

kökenli çocuklarda daha büyük bir etki yaratmaktadır. Diğer taraftan, öğrenim zorluğu çeken ya da öğrenme zayıflığı olan, özellikle okuma ve imlâ kurallarında risk gösteren çocuklarda dilsel becerilerle desteğe başlanmalıdır ve ardından fonolojik farkındalık desteği verilmelidir. Fonolojik farkındalık desteğinde dilin Türkçe ya da Almanca olmasının uygulamada büyük bir fark yaratmamaktadır."



saptandı. Ayrıca Almanca dilene egemen olan çocukların anneleri, dili iyi bildiklerinden dolayı yüksek eğitim almış ve eğitim hedefleri için çaba gösterebilen, aile içinde ikinci dil desteğinin sonuçlarını iyi biçimde aktarabilen anneler olduğu saptandı.

Aile evinde ikinci dil desteği için elverişli koşulların göstergesi olarak kabul edilen ailenin özellikleri, çocukla Almanca okur-yazarlık konusunda etkileşimin yanında, okul beceriler için sistematik bir yaklaşım sağlamaktadır.

Almanca bilgisi iyi olan aileler ile daha zayıf olan ailelerin arasındaki diğer bir fark da, birincilerin eğitsel bağlamda aile dışında bağlantılar kurmaları –örneğin dernekler–, çocuklarını buraya göndererek ikinci dillerini kullanma ve ilerletme olanağı sağlamalarıdır.

Eldeki veriler, bu araştırma süresinde, çocuğun dil gelişiminde ailesel değişkenliğin etkisinin azaldığını göstermektedir. Bu, farklı sosyal çevreden gelen çocuklar arasında ilk başlangıçtaki ikinci dil farklılıklarının giderek azaldığı anlamına gelmektedir. Buradan çıkan sonuç, eğitim kurumu olan çocuk yuvalarıyla ilgilenilmesinin bir dengeleyici unsur olduğu ve başlangıçtaki ailesel eşitsizliği düzelttiğidir."

Prof. Dr. Riemer, sunumunu araştırmanın sonuçlarını şöyle özetleyerek sonlandırdı:

"Okul öncesi dil desteği önlemlerinin başarılı bir model sergileyebilmesi için, ikinci dil edinim sürecinin belli bir zaman dilimiyle kısıtlanmaması gereklidir. Ancak çocukların mümkün olan en iyi dizgeler arası eğitim ve ikinci dili geliştirme bağlantısı kurulmalıdır. Buna ek olarak, ikinci dil olarak Almancaya yapılan desteğin, okul öncesiyle sınırlanmadığı ve ilkokulda sürdürüldüğü koşulda, eğitimde fırsat eşitliğini artırmakta ve böylece göç kökenli çocukların eğitime yüksek katılımını sağlamaktadır."

(MiKi projesinin sonuç raporu, <http://www.uni-bielefeld.de/lili/studium/faecher/daf/miki/index.html> adresinde bulunmaktadır.)

Prof. Dr. Claudia Riemer, 2002'den itibaren Bielefeld Üniversitesi Dilbilimi ve Edebiyat Bilimi Fakültesi Yabancı ve İkinci Dil Olarak Almanca Bölümü'nde profesörlük yapmaktadır. İkinci Dil Olarak Almanca (DaZ) alanında FörBİ (Almanca Dili Kökenli Olmayan Öğrencilere Destekleyici Ders) projesini yönetiyor ve özellikle çokdilliliğe dayanan öğrenme süreçlerine ve dil desteğinin temelleriyle ilgilenmektedir. 2006-2011 arasında Bielefeld anaokullarında okulöncesi dil desteğine (MiKi Projesi) eşlik eden bilimsel araştırmanın yöneticiliğini yapmıştır.

Anadili... İkidillilik... Çokdillilik... Çokkültürlülük... Kültürlerarası İlişki... Yetişkinler Soruyorlar Çocuklar Yanıtlıyorlar (I)

Oldenburg Carl von Ossietzky Üniversitesi İmdat ULUSOY

Çokdilli yaşam artık tüm dünyada olağan bir durum. Hemen hemen tüm ülkelerde bugün birden fazla dil yan yana var olmakta ve kaçınılmaz olan bu durum da artık bir sorun değil, aksine yararlı bir zenginlik-çeşitlilik olarak algılanmaktadır.

Birden fazla dilin birlikte yaşandığı günümüz toplumlarındaki bu olağan duruma ve bu alanda kazanılan bu kadar geniş deneyim, birikim ve bilgilere karşın çocukları çokdilli büyüyecek anneler babalar günlük pratik yaşamda hala pek çok sorunla karşı karşıya kalıyorlar.

Basında, kamuoyunda yıllardır yoğun tartışmalar sürüp giderken henüz evli veya çocuk sahibi olmayan genç insanlar konuyla hiç ilgilenmezken, iş başa düşüp karşılarında yeni bir dünyayı görünce çocuklarının böyle çokdilli bir ortamda nasıl yetiştirileceği konusunda daha fazla ilgilenmeye başlıyorlar. İşte bu konu, bunca tartışmalara karşın yeni gelişmeler ve yeni boyutları nedeniyle de elbette günümüzde ve hatta ileriki yıllarda da yine tartışılacak; tıpkı genel eğitim sorunlarının yüzyıllardır tartışıla geldiği gibi.

Yazının başlığı *kurgusal bir yazı* izlenimi yatarsa da, *çocuktan al haberi* atasözünün gerçeğine dayanarak kafalardaki sorulara yanıt bulmak hiç de zor değil; çünkü çocuklar tavırlarıyla, davranış ve konuşmalarıyla aslında her an, her gün büyüklerle, bazen çaresiz kaldıkları konularda bilgi ve yanıt veriyorlar. Aslında sorun büyüklerde: Onlar *küçüklere* yeterince kulak vermiyorlar, onları iyi gözlemlemiyorlar, kısacası yanı başlarındaki bu fırsatı göz ardı ederek bunun değerini bilemiyorlar. O yüzden büyüklerin sorduğu sorulara küçüklerin verdiği yanıtlar *kurgusal* gibi görünse de aslında herkesin hiç de yabancı olmadığı bilinen, her gün karşılaşılan gerçekler...

Ben Tunusluyum, eşim Alman. Çocuğumuz daha ilkokul 3. sınıftan itibaren üçüncü bir dil olarak İngilizce öğrenmeli mi, öğrenebilir mi?

Çağımızda çokdilli yetişen biz çocuklar okulda üçüncü bir dili de öğrenebiliyoruz. Bu artık kimsenin inkar edemeyeceği bir realite ve son derece olağan bir durumdur. Bu alanda yapılan araştırmaların çoğu da, çokdilli çocukların hatta –örneğin İngilizce öğrenmede– daha da avantajlı olduğunu ortaya koymuştur. Bunu biz öğrenciler de okul yaşamımızda görüyoruz. Hatta sınıflarımızda iki veya daha fazla dil bilen arkadaşlarımızı kışkırdığımız bile oluyor. Yani bu zamana kadar yapılan araştırmaların hiç birisi üçüncü bir dil öğrenen çocuklarda çokdilliliğin olumsuz etkileri olduğunu tespit etmemiştir. (*Lena*, Hamburg, 5. sınıf)

Çocukların iki dili karıştırarak konuşmaları zararlı mıdır, yoksa olağan mı karşılanmalı?

Günlük yaşamda dillerin *karıştırılması* herhangi bir konuşma bozukluğunun işareti değil, bu çokdilli kültürün ve iletişimin bir özelliğidir. Çokdilli çevre ve ailedeki iletişimin de doğal bir

parçasıdır. Örneğin bazen bir cümlenin içindeki bir kelimenin yerine başka dildeki veya anadilindeki sözcüğün karıştırılması gibi sık rastlanan örneklerdendir:

Da kommt ein *araba*
(=*orada bir araba geliyor.*)

Bu örnekte görüldüğü gibi çocuk henüz "Auto" sözcüğünü daha tanımadığından veya çok az tanıdığı için Türkçe olarak "araba" sözcüğünü kullanmaktadır. Elbette bu tek neden değildir. Bazı sözcüklerin daha kolay söyleniyor olması da tercih nedeni olabiliyor. Ayrıca çok kullanılan sözcüklerden olması, ikinci dilde karşılığını öğrenmesine rağmen henüz aktif kullanmaya başlamaması gibi, öğrenme süreciyle ilgili daha birçok neden sayılabilir. Bunun dışında sıklıkla, diğer bir dilde tam karşılığı olmayan sözcükler de öncelikli olarak kullanılmaktadır. (Örneğin: Ich mag *gözleme*. (*Schirin*, Oldenburg, 7. Sınıf)

Çocuklar hata yaptıklarında düzeltmek gerekir mi?

Çocuklar için ilk etapta önemli olan dil öğrenmedeki gelişmelerinin olumlu karşılanmasıdır. Çocuk için öncelikle önemli olan, kendisini ifade etmek, dilek ve ihtiyaçlarını, yaşadıklarını anlatabilmektir. Bu durumlarda geçici olarak cümlelerin nasıl kurulduğu, kelimelerin nasıl telaffuz edildiği birinci derecede bir önem teşkil etmez. Çünkü ikidilli veya tekdilli hiçbir çocuk daha baştan itibaren kitap dili konuşmaz. Kaldı ki yetişkinler de kitap dili konuşmazlar. Çocuklar dil öğrenme sürecinde kendileri için çocuklara özgü tipik adımlar atarlar ve yetişkinlerinkinden farklı cümleler kurarlar. Ama iletişim yönünden bunlar anlaşılır ve başarılı cümlelerdir.

Çocuğun hatalı kullandığı her cümleyi düzeltmeye kalkmak, onun sizinle kurmak istediği iletişimi engellemek, zarara uğratmak anlamına gelir. Oysa onu anladığınızı göstermek ve onu iletişim kurma yönünde güçlendirmek daha anlamlıdır. Fakat aynı zamanda örnek olarak konuşma içinde anlamlı ve hatasız ifadeleri yansıtmak daha yararlı olur.

Mirya: "Papa, ich hab so doße Tatse gesehen, die war danz swarz..."

Vater: "Du hast so eine große Katze gesehen und die war ganz schwarz?"

Emek: "Baba, büyük bir tedi gördüm ve tiyahtı..."

Baba: "Büyük bir kedi gördün ve siyahtı, öyle mi?"

Zaten birçok anne-baba bunu bilinçli veya bilinçsiz olarak yapıyor. Bilinçli olarak yapılması çocuğun düzgün dil öğrenmesine katkı sağlar ve onun dili doğru konuşması, kullanması yönünde teşvik eder. (*Ilke*, Bremen, 8. Sınıf)

Çocuğumuz okulda başarısız. Bunun nedeni ikidillilik mi?

İkidillilik okuldaki başarısızlığın nedeni olmaz. Ne yazık ki bazı ailelerde böyle yanlış bir görüş var. Ebeveynler bazen işin kolayına kaçıp çocuklarının eğitimiyle ilgilenmek yerine, tıpkı

benim kuzenlerimde olduğu gibi, çocuklarına, "Boş ver, anadilini öğrenmesen de olur. Almanca öğrenmen daha önemli. Tatile gittiğinde öğrensin..." diyorlar. Oysa çocuğun okul dilinde zayıf olması, onun tekdilli verilen dersleri takip edebilmesi için o dilde yardıma, desteğe ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bunun için vakit kaybetmeden ders öğretmeniyle ve okuldaki ilgili uzman kişilerle veya benzer kurumlardaki görevlilerle görüşüp konuşmak gerekir. Böylece birlikte okuldaki başarısızlığın *asıl* nedenleri bulunmuş olacaktır. (*Despina*, Berlin, 7. Sınıf)

Günümüzde artık dünya ülkelerinin çoğunluğu ikidilli ya da çokdillidir. Hatta bazı ülkelerde sadece bir ülke dili olmayıp, aksine birden fazla dil konuşulmaktadır. Sözgelimi İsviçre'de dört tane resmi dil, Belçika'da 3, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ise 11 resmi dil vardır. Amanya'da da resmi dilin yanı sıra, insanlar günlük yaşamda Almanca'nın yanında başka birçok dili konuşmaktadır.

Günümüzde artık, tekdilli büyümek ve yetişmek nerdeyse normal karşılanmamaktadır. Çünkü dünya genelindeki karşılaştırmada sadece tek dille yetişen bireyler artık azınlıkta kalmışlardır. Çocuklar doğumdan itibaren sorunsuz olarak birden fazla dili öğrenebilecek yeteneğe sahiptirler. Doğa onlara anne karnında bile değişik dilleri algılama ve bu dilleri yaşamlarının ilk yıllarında öğrenme yetisi vermiştir.

Pratik yaşamda da görüldüğü gibi çokdilli olmanın artık bir sorun olmayıp tersine birçok yararlı özellikleri vardır. İki ve daha fazla dil arasında hareket edebilen kişilerin zihinsel olarak daha esnek olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur.

Dil, ussal, zihinsel ve ruhsal işlevlerin bir toplamı olduğundan, çokdilli olanların tekdilli olanlara göre bu bazı alanlarda (zihinsel, ruhsal, ussal) daha avantajlı olduğu gözlenmiştir. Dahası çokdilli olanların beyinlerinin tekdillilerinkine göre daha yavaş yaşlandıklarını ortaya koyan araştırmalar da vardır. Tıpkı çokdillilerin başka dilleri daha kolay öğrendikleri gibi.

Bu alanda sorulabilecek daha birçok önemli ve ilginç sorular var kuşkusuz. Bunları ve yanıtlarını ele almaya *Die Gaste*'nin bir sonraki sayısında devam edeceğiz.

Basında, kamuoyunda yıllardır yoğun tartışmalar sürüp giderken henüz evli veya çocuk sahibi olmayan genç insanlar konuyla hiç ilgilenmezken, iş başa düşüp karşılarında yeni bir dünyayı görünce çocuklarının böyle çokdilli bir ortamda nasıl yetiştirileceği konusunda daha fazla ilgilenmeye başlıyorlar. İşte bu konu, bunca tartışmalara karşın yeni gelişmeler ve yeni boyutları nedeniyle de elbette günümüzde ve hatta ileriki yıllarda da yine tartışılacak; tıpkı genel eğitim sorunlarının yüzyıllardır tartışıla geldiği gibi.

"Der Mensch ist, was er isst"* – II

Asuman ÖKTEM

Post-kolonyal araştırmacılar, yüz yıllar boyu bir koloni imparatorluğunun egemenliği altında yaşamış toplulukların zaman içinde kendi tarihsel-geleneksel özelliklerini yitirdiklerini, ama buna karşılık asimile edilemediklerini ileri sürerler. Onlara göre, koloni imparatorluklarının sona ermesiyle birlikte yeni bir durum, "hibritleşmiş", yani melezleşmiş bir durum ortaya çıkmıştır. Özellikle dil ve kültür alanında kendisini dışavuran bu "melezleşme" hali, bazı araştırmacılar tarafından, özellikle küreselleşme kuramcıları tarafından, kültürlerin iç içe geçmesi, kaynaşması olarak da değerlendirilmektedir.

Bilindiği gibi kültür, bir toplumun gelenekleri, görenekleri, alışkanlıkları vb. yanında barınma tarzını, giyinme tarzını, alet-edevat kullanımını, beslenme alışkanlıklarını ve beslenme özelliklerini vb. kapsar. Ortada bir "hibritleşme" durumu söz konusuysa, doğal olarak kültürün tüm unsurlarını da içine almak durumundadır. Bizi burada ilgilendiren, hiç şüphesiz değişik kültürlerin beslenme alışkanlıkları ve beslenme özelliklerinin yemek kültürü alanında nasıl sonuçlar ürettiğidir.

Türkiyeli göçmenlerin Almanya macerası, "Orta Asya'dan dörtnala gelip Akdeniz'e bir kısırak gibi uzanan" Anadolu'ya tarihsel göçün, yüzyıllar sonra kırdan kente ve Anadolu'dan Avrupa'ya işgücü göçü ile birlikte yayılmasıyla başladı. Bu göçün en temel özelliği, kapalı üretim birimlerinde yüzyılların yalıtılmışlığı içinde yaşayan insanların ücretli işgücü olarak pazara girmeleriydi.

Başlangıçta, bu işgücü göçü, bir dönem için çalışmak, para biriktirmek ve ülkeye geri dönmek şeklinde ifade edebileceğimiz kısa dönemli bir olgu gibi göründü. İşgücüne ihtiyaç duyan ülkenin toplumu da benzer bir bakış açısına sahipti. Ama istendiği ve düşünüldüğü gibi olmadı. İnsanlar giderek kalıcılaşmaya başladı. Bu da, göçmen toplumlarının kültürel öğelerinin giderek göç alan ülke yaşamında belirginleşmesine yol açtı.

Çoğu durumda göç alan ülke toplumu, göçmen toplumunu dışlarken (geçici, misafir vb. olarak gördüklerinden belki), kimi durumlarda karşılıklı etkileşim ortaya çıktı. Bu etkileşim içinde post-kolonyalist araştırmacıların "hibritleşme" dedikleri durum yer yer belirgin-

leşti. Tuvaletlerdeki bir pet şişe su ile alaturka tuvaletin alafranga tuvaletle "melezleşmesi" gibi. Biraz Alman, biraz Türk gibi davranışlar da (Alman usulü hesap ödeme), biraz Almanca, biraz Türkçe konuşma gibi "yarım-dillilik" de bu durumun başka örnekleridir.

Kırsal alanlara özgü beslenme alışkanlıkları kentsel beslenme tarzıyla etkileşirken, tarlaya giderken yanına alınan "azık" da, fabrikaya giderken götürülen yiyecek kutusuna dönüştü. Alman toplumunun ucuz yiyecekleri, giderek göçmen toplumu tarafından da tüketilmeye başlandı. *Bratwurst, Käsestange* ya da *Käsekuchen* gibi.

Bu bir dönüşümdü, bir başkalaşımdı. Entegrasyon yerine asimilasyonu savunanlar bu dönüşümü ve başkalaşımı hemen kutsadılar.

Öte yandan göçmen toplumları kendi kültürlerini beraberinde getirmişlerdi. Göç alan toplumun gözenekleri arasında kendi kültür öğelerini korumaya ve sürdürmeye başladılar. Cami avlularında açılan "Türk bakkaları", kaçak "helal kesim" etler, ülkeden getirilen kuru bakliyatlar, beslenme alışkanlıklarının (yemek kültürü de denilebilir) göç edilen ülkede sürdürülmesinin yansırıydı. Ve hemen buna "gettolaşma" ya da "paralel toplum" damgası vuruldu.

İşte tam bu ortamda döner, Alman toplumsal yaşamına ve beslenme kültürüne girmeye başladı. Zaman içinde el yapımı dönerden fabrikasyon döner üretimine geçildi. Oysa döner, Türkiyeli göçmenler için hiç bir zaman temel ve baş yiyecek olmamıştı. Doğal olarak döner, Alman toplumunun tüketimine bağlı olarak yayıldı ve yayıldıkça da başkalaşıma uğradı. Tıpkı Anadolu'ya özgü "kese yoğurdu" ("süzme yoğurt") tüketiminin "kremik yoğurt" tüketimine dönüşmesi ve giderek fabrikasyon "%10 yağlı süzme yoğurt"un piyasaya çıkması gibi bir başkalaşımdı bu.

Herkesin bildiği gibi, döner, klasik ve otantik döner olmaktan çıktı. Sarımsaklı yoğurt ("cacık" de denilen) "sosu", marul, hatta Almanların ünlü "*Sauerkraut*"unun (ekşitilmiş lahana) içinde yer aldığı "yeni" bir döner türüne dönüştü. Klasik ve otantik döner bilinmediği ölçüde, bu "yeni" döner de Türkiyeli göçmenlerin yeni bir beslenme aracı oldu. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, bir zamanların tek başına tüketilen ve kendi asaletini kendi içinde taşıyan bir yiyecek türü olan döner kebab, kimi zaman lahmacunun içine konulan bir "müştemilat" haline geldi.

Hiç kuşkusuz, dönerin bu macerası, post-kolonyalizm araştırmacıları

açısından ilginç bir "hibritleşme" vakası olarak ele alınabilir. Ama bu durum, küreselleşme kuramcıları açısından kültürlerin "iç içe geçmesi" ya da "kaynaşması"dır.

Küreselleşme (globalizm) söylemi içinde "kültürel kaynaşma" görüntüsü sergileyen döner, yine aynı küreselleşme söylemi içinde "füzyon mutfağı"nın tipik bir ürünü olarak görülebilir.

Füzyon mutfağı, 2000'li yılların başlarında Türkiye'de popüler olan ve eski kentlilerin büyük rağbet gösterdikleri, bir çeşit karıştır-barıştır türünden yemekleri kapsamaktadır. Bir tanıma göre, *füzyon mutfağı*, "Farklı uluslara ait mutfak teknikleri ile malzemelerinin tek bir tabakta birleştirilmesi, ama buna rağmen tabakta tek bir ulusal özelliğin öne çıkması" durumudur.

Örneğin:

- Rakı vinaigretti soslu karides,
- Kızarmış simit üzerinde Çerkez tavuğu köpürtmesi (mus),
- Deniz mahsulü keşkek üzerinde anasonlu karides,
- Tarhanayla kaplanmış kalkan balığı
- Kadayıflı mantı,
- Patlıcan beğendili sufle gibi.

Kısacası, döner de, daha tam ifadeyle, döner kebab, post-kolonyal söylemle "melezleşirken", küreselleşme söylemiyle "füzyonlaşmıştır".

Yine de Türkiyeli göçmenlerin tüm geleneksel beslenme alışkanlıkları füzyonlaşmamıştır. Yufka, serme, katmer, kısmen gözleme gibi geleneksel köysaç yiyecekleri, taze fasulye, pırasa gibi tencere yemekleri, işkembe çorbası, mercimek çorbası, yayla çorbası, ezo gelin çorbası henüz ne "hibrit"leşmiş ne de "füzyon"laşmıştır. Tıpkı neredeyse Anadolu insanıyla özdeşleşmiş olan kuru fasulye gibi.

Ama Anadolu insanının kırdan kente göçüyle ortaya çıkan işçi lokantalarının (ve üniversite öğrencilerinin) vazgeçilmez yemeği olan "az kuru-az pilav" neredeyse unutulup gitmiştir. Naif bir şiirde söylendiği gibi:

Hiç olmasaydın,
Özlemek isterdim varlığını.
Yarı tok bir hayat...
Seni "az kuru, az pilav" gibi
Sevebilmek isterdim...



*"İnsan ne yerse odur" (Ludwig Feuerbach, Die Naturwissenschaft und die Revolution, 1850, GW 10, s. 358.)



Bu unutulmuş yemeklerin özgün biçimlerinin unutulmasından daha çok, bu yemeklere özgü tadların unutulmasını getirmiştir. Unutulan özgün tadlar, aynı yemek adını taşıyan farklı yiyeceklerin tadlarıyla yer değiştirmiştir. Dün, sadece aşçı farklılığından kaynaklanabilen tad farklılıkları, bugün birbiriyle ilgisiz tadların aynı isimle sunulan tadlar haline dönüşmüştür. Aşçılık bu durumdan doğrudan etkilenmiştir.

Aşçılık mesleği, yemeklerin yarı mamül ürünler haline getirilmesiyle birlikte, mutfaktaki belli aletleri, belli ölçülerde kullanan herhangi bir aracı unsura dönüşmüştür. Yemeğin tadı, lezzeti özgünlüğünden uzaklaştıkça, yemek mekanlarında aşçılığın yerini, yemeğin sunumu, servisi, dekorasyon gibi fiziksel koşullar almaya başlamıştır.

Bunun en tipik sonucu ise, sürekli ve nitelikli aşçı bulunamaması olmuştur.

Aşçılığın önde tutulduğu mekanlar bu durumdan etkilenmiş, eski tarz aşçı bulamadıklarından, giderek yarı-mamülleştirilmiş yemeklerin üretildiği yerler haline dönüşmüştür.

Sonuçta tüketici değişmiş, tadlar farklılaşmış ve üretici de buna ayak uydurmuştur. Bunun nasıl sonuçlar ürettiğini anlayabilmek için yeni moda "serpme kahvaltılı"lara bakmak, mekanın bir köşesinde yapıveren su böreklerini tadmak yeterlidir.

Artık yeni kuşaklar, belli bir tarihsel-kültürel sürecin ürünü olan tadları tanımadıkları gibi, "füzyonlaşmış" ya da "hibritleşmiş" tadlarla büyümektedirler. Bu da özgün haliyle yapılmış yemeklerin yeni kuşaklar için fazlaca bir anlamı, değeri, daha da önemlisi lezzeti olmaması demektir. Bu koşullarda *fast-food*ların olağanlaşması ne kadar doğalsa, belli bir yemek kültürünün ürünlerinin de melezleşmesi o kadar doğal olacaktır.

Yemek kültürü denilen şey, "hibritleşmiş" bir kültürü yansıtır hale geldikçe, yemek yemenin de yalın bir karın doyurma eylemine dönüşmesi kaçınılmazdır. Oysa, yemek kültürü, insanlığın tarihsel bir mirasıdır.



Birinci Dilin İkinci Dil Edinimindeki Etkisi Seda Tunç

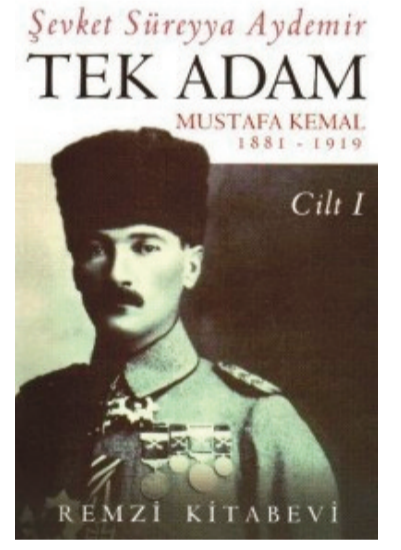
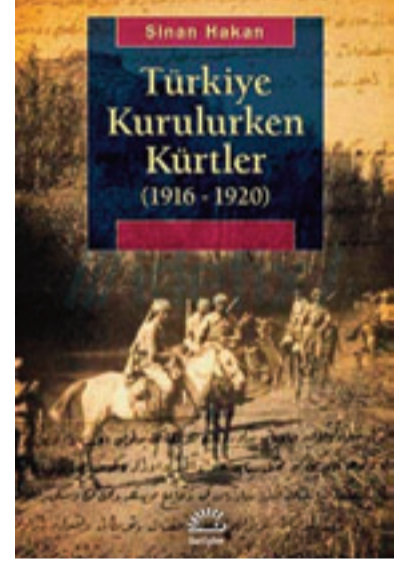


Uzun zamandır ikidilli yetişen öğrencilerle uygulanan dil desteği çalışmaları, birinci dilleri farklı olan çocukların ikinci dildeki yapılandırmalarında neden farklı "hata fenomenleri" sergiledikleri sorunu gündeme getiriyor. İkinci dil olarak Almanca'nın edinilmesi sürecinde ortaya çıkan bu hata fenomenleriyle kendi ana dillerinin yapısal özellikleri arasında bir bağlantı bulunuyor mu? Ve eğer bulunuyorsa –dil desteği anlayışı göz ardı edilmeden– bu sorunlar nasıl giderilebilir? Öğrencilerin burada edindiği birinci dile ne kadar ağırlık ve önem verilmesi gerekiyor? Bu araştırma bir taraftan üç dil tipolojisine göre (Türkçe, Hırvatça ve Yunanca) dillerin yapısal özelliklerinin ikinci dil olarak Almanca'nın öğrenilmesi üzerindeki etkileri

noktasından hareket ediyor. Diğer taraftan da, ikinci dilin edinilmesinde birinci dil seviyesinin oynadığı rolü ve öğrencilerin birinci dilde olan yeterliliklerinin ikinci dilin edinilmesi sürecindeki olumlu ve olumsuz etkilerini inceliyor. Araştırma ayrıca, birinci ve ikinci dil ediniminde öğrencilerin dil yetenekleri ile gittikleri okul türleri (Hauptschule ya da Gymnasium) arasında bir ilişki olup olmadığı sorusuna da cevap arıyor.

Der Einfluss der Erstsprache auf den Erwerb der Zweitsprache
Almanca, 260 Sayfa, Waxmann Verlag, 2012
ISBN 978-3-8309-2714-3

I. Dünya Savaşı Kitapları



Sempozyum 2009 Kitabı
Ocak 2010, 164 Sayfa, 14x23 cm
ISBN 978-3-9813430-07

"Son derschule/Fördererschule Sorunu ve Göçmen Toplumu Paneli" Kitabı
Ekim 2011, 96 Sayfa, 14x23 cm
ISBN 978-3-9813430-14

Sempozyum 2010 Kitabı
Ekim 2012, 228 Sayfa, 14x23 cm
ISBN 978-3-9813430-38

Sempozyum 2011 Kitabı
Haz. 2013, 228 Sayfa, 14x23 cm
ISBN 978-3-9813430-45

Sempozyum 2012 Kitabı
Ekim 2013, 136 Sayfa, 14x23 cm
ISBN 978-3-9813430-52

Karikatür Krizi

FAS adlı gazetede 2011 yılında yayımlanan ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'a da atıfta bulunulan karikatürün okul kitaplarına girmesi Türkiye'nin tepkisini çekti. Alman Büyükelçi, Türk Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldı.

Türk Dışişleri Bakanlığı'nın "Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung" (F.A.S.) adlı gazetede 2011 yılının Kasım ayında yayımlanan ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a da atıfta bulunulan karikatürün okul kitaplarına girmesine tepkisi sert oldu.

Dışişleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde bugün konuya ilişkin bir açıklama yayınlandı. Açıklamada, "Almanya'da Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung adlı gazetede 6 Kasım 2011'de yayımlanan ve Sayın Cumhurbaşkanımız ile Almanya'da yaşayan Türk toplumuna hakaret içeren bir karikatürün, Almanya'da yaşayan Türklerin uyum sorunları öne sürülerek bu defa Baden Württemberg Eyaleti'ndeki (B-W) yerel yardımcı ders kitaplarında yer verilmesi kabul edilemez" ifadelerine yer verildi.

Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasında, "Sayın Cumhurbaşkanımıza ve Almanya'da yaşayan vatandaşlarımıza hakaret içeren bir karikatüre bir ders kitabında yer verilmesini hiçbir şekilde mazur görmüyor ve şiddetle kınıyoruz" sözleri dikkat çekti.

AFP haber ajansının bir dışişleri bakanlığı sözcüsüne dayanarak verdiği bilgilere göre, Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Eberhard Pohl, Türkiye'nin tepkisinden haberdar edilmek üzere Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldı.

"Almanya'daki Türkler-Bir Başarı Hikayesi" adındaki Greser&Lenz imzalı karikatürde, bir köpek kulü-



50 Jahre Türken in Deutschland: Eine Erfolgsgeschichte

besinin üzerinde "Erdoğan" ifadesi görülüyor.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'I ELEŞTİRDİ

Baden Württemberg Eyaleti Başbakanı Winfried Kretschmann ise, Türkiye'nin olaya gösterdiği tepkiyi eleştirdi. Başbakan Kretschmann, "Karikatüre bu kadar sinirlenen, öfkelenen, sinirine hakim olamayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı anlayamıyorum.

Bu bir karikatürdür ismi üzerinde, mizahi bir eleştiridir. Benim bunu, Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'de yaşanan sorunları halkına unutturmaya çalışması ve gündemi başka konularla meşgul etmek olarak değerlendiriyorum. O, önce eleştiriye kendisinin nasıl tepki gösterdiğiyle ilgilensin. Onun neler yaptığını biliyoruz ve bizi oldukça rahatsız ediyor" dedi.

Kaynak: Deutsche Welle

Birileri Tuvaletin Nasıl Yapılacağını Öğretiyor!

50 Yıl Önce

"Almanya'ya ayak bastıktan sonra, istasyonların ardından ikinci en önemli mekan olan haymlarda yaşam kolay değildi. Herşeyden önce yurt yöneticisi elinde yurt talimatı ile demoklasin kılıcı gibi işçilerin tepesindeydi.

Türkiye'de askerlik yapıp gelen erkek işçiler için uyum belki çok zor değildi, zira işçi yurtları, talimatın dil ve stiliyle de kışla havasını aratmıyordu. Örneğin başka cinsten birinin yurdu ziyareti yasaktı, kendi cinsinden ziyaretçi

de en geç saat 22'ye kadar kalabilirdi. Alman standartlarına göre 'Temizlik v Düzen' çok önemliydi. Kül tablalarının yerinden tutun da, terliklerin nerede, ne zaman giyileceği, tuvalete nasıl oturulacağı talimatla düzenlenmişti...

Alafranga tuvaletler ve tarhatlanmak için su yerine sadece tuvalet kağıdı konması da Türklerin zor alıştığı, Alman yetkililerin hiç ciddiye almadığı bir konuydu. Soruna, pratik olarak kendilerince çözümler buldular, ancak bu da

Almanların hiç hoşuna gitmedi. Ve hemen 'doğru olması gereken ve sihihi olduğu kesin' alafranga tuvaletin nasıl kullanılacağını, üstelik model resim de çizerek hazırladıkları kağıtları, geldikleri tren ve uçak tuvaletlerine, daha sonra haym ve işyerlerinin tuvaletlerine astılar. Bu, adeta Türkiye'den gelen insanlara dayatıldı, öğretilmeye zorlandı."

DoMİT, Göçün Tarihi, Essen 1998



50 Yıl Sonra

Kontinans Derneği Başkanı Prof. Dr. Bedreddin Seçkin, ayakta işemenin prostat kanserine neden olacağı inancının gerçeği yansıtmadığını belirterek, "Asla böyle bir şey söz konusu değil" dedi.

Antalya'da düzenlenen '3'üncü Ulusal İşlevsel Üroloji ve Kadın Ürolojisi Kongresi'ne katılan Kontinans Derneği Başkanı ve Sen Jorj Avusturya Hastanesi Üroloji Uzmanı Prof. Dr. Seçkin, halk arasında ayakta idrar yapmanın prostat kanserine neden olacağı yönündeki inancının doğru olmadığını söyledi. Bu konuda Türk insanının dini hassasiyeti bulunduğunu aktaran Prof. Dr. Seçkin

şöyle konuştu:

"Yani üzerine idrar sıçramasından çekindiği, ibadet için üzerine bu tür bir sıçramanın kendisini rahatsız edeceğini düşündüğü için, doğru bilinen yanlış yayılmış gelmiştir. Bu inanıştan kaynaklanan bir şeyse, söylenecek hiçbir şey yok. Haklıdır yapan. Ama 'Böyle yaparsanız prostat kanseri olursunuz', asla böyle bir şey söz konusu değil."

İnsanın anatomik yapısının böyle bir gidişata izin vermeyeceğini vurgulayan Prof. Dr. Bedreddin Seçkin, şunları anlattı:

"Çok güzel bir yapı işliyor insanın içinde. Dolayısıyla normal işleyen bir

düzende, idrarınızı yeter ki zamanında yapın. Ayakta veya oturarak yapmak değil önemli olan. Çok geciktirmek çok problemdir. Çok uzun süre bekleterek gitmek bir problem olduğu kadar, sık sık tuvalete gitmek de problemdir. Bu işleyişle ilgili bir problem yoksa, gidin zamanında yapın, nasıl yaparsanız yapın. Ürolojik işleyiş anlamında hiçbir tavsiye edilir bir pozisyon ayarı yoktur. İstedığınız şekilde yapabilirsiniz."

Prostat kanserinin ve prostatın kanser olmayan irileşmesinin de bununla hiçbir ilgisi olmadığını aktaran Prof. Dr. Bedreddin Seçkin, "Doğru bilinen çok yanlışımız var" dedi.

